

raad
landelijk
gebied

JAARVERSLAG 2004
werkprogramma 2005

raad
landelijk
gebied

Stationsplein 14
3818 LE Amersfoort
telefoon: (033) 461 99 48
fax: (033) 461 53 10
e-mail: raad.landelijk.gebied@minlnv.nl
website: www.rlg.nl

Publicatie RLG 05/5, mei 2005
ISBN 90-7716 173

Foto's omslag
Jos Bode

De koeien op foto's op de omslag komen uit de EU-Koeienparade die van 24 december 2004 tot en met 23 januari 2005 in de binnenstad van Den Haag stond opgesteld. De kudde bestond uit 26 beschilderde koeien. Ze vertegenwoordigen de 25 EU-lidstaten en de Europese Commissie.

Vormgeving
Geerars Communicatie, Amersfoort

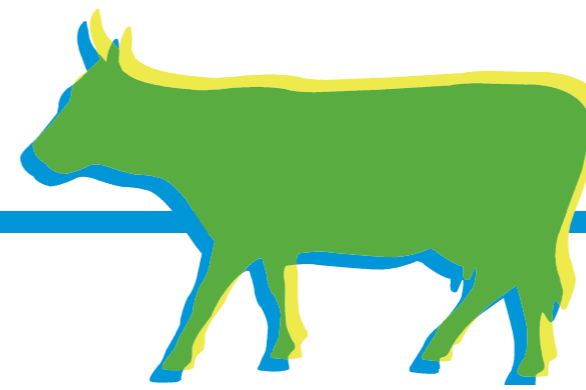

raad
landelijk
gebied

De Raad voor het Landelijk Gebied adviseert de regering en de beide Kamers van de Staten-Generaal op hoofdlijnen van beleid. De raad richt zich op strategische adviezen op de lange en middellange termijn en incidenteel op actuele zaken op korte termijn. Het werkterrein betreft het gehele beleidsveld van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, aangeduid als 'landelijk gebied'.

JAARVERSLAG 2004 werkprogramma 2005

Jaarverslag 2004

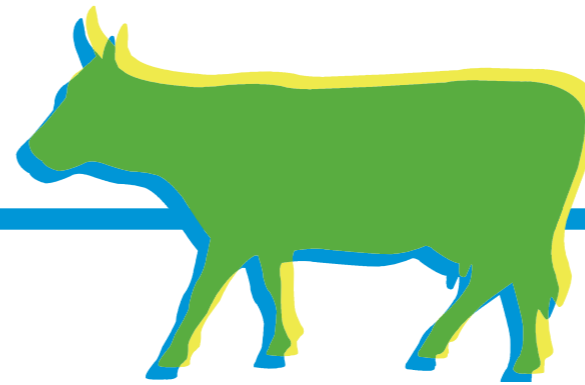
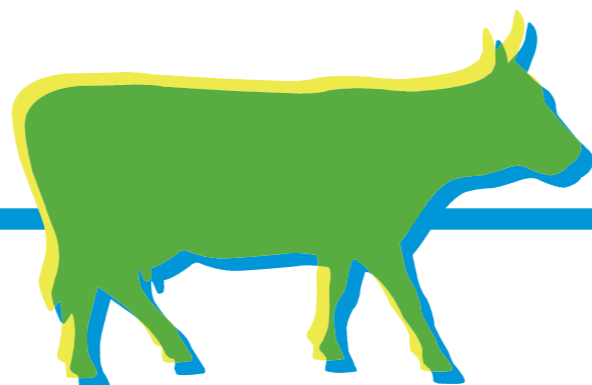
- pag. 4 Voorwoord**
- pag. 7 Taak en werkwijze van de raad**
- pag. 11 Evaluatie tweede raadsperiode**
- pag. 13 Samenwerking met andere raden**
- pag. 15 Internationale activiteiten**
- pag. 17 Adviezen 2004**
- Meerwaarde, advies over de landbouw en het landelijk gebied in Europees perspectief
  - Een marktgerichte benadering voor het groene onderwijs, advies over de voorwaarden voor verdere ontwikkeling van het groene onderwijs
  - Nationale landschappen: vaste koers en lange adem, advies over de instrumentatie van Nationale landschappen
  - Plankgas voor glas?, advies over duurzame ontwikkeling van de glastuinbouw in Nederland
  - Recht op groen, advies over de groene kwaliteit van de openbare ruimte
  - Tijd voor kwaliteit, advies over het ontwikkelen van kwaliteit op het platteland
- pag. 27 Brieven aan de Tweede Kamer**
- Briefadvies en rondetafelgesprek Agenda Vitaal Platteland
  - Vijf boodschappen voor de Nota Ruimte
- pag. 28 Reacties op en doorwerking van adviezen uit 2003**

Werkprogramma 2005

- pag. 33 Adviesonderwerpen**
- Gezinsbedrijf versus megabedrijf
  - Van 'Zorgen voor' naar 'Zorgen dat'
  - Platteland en veiligheid
  - Stedeling en platteland
  - Bouwstenen voor de visie op de toekomst van de landbouw
  - Adviesaanvraag Tweede Kamer over mogelijke financieringsmodellen voor de transitie van het landelijk gebied
- pag. 39 Samenstelling raad en bureau van de raad**
- pag. 43 Overzicht publicaties**

bron: Paul Paris Les Images

Op 17 juni 2004 kwam de Raad voor het Landelijk Gebied in zijn 75ste vergadering bijeen. Bij die gelegenheid werd door leden en staf in een zeer bijzondere dichtbundel stilgestaan bij het feit dat de voorzitter vijftienvijf jaar eerder bij Koninklijk Besluit was benoemd als ondervoorzitter respectievelijk voorzitter van opeenvolgende adviesraden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Ik vermeld dit feit omdat de vorm illustreerde hoe sterk de samenwerking tussen allen bij de Raad betrokkenen is geworden.

Het jaar 2004 als afsluiting van de tweede zittingsperiode werd benut om conform het wettelijk voorgeschrevene de Raad te evalueren. Een onafhankelijke commissie onder leiding van de Commissaris van de Koningin in de Provincie Zeeland drs. W.T. van Gelder heeft die taak, naar het oordeel van de Raad op faire wijze vervuld. Het rapport is met enkele kanttekeningen aangeboden aan de ministers mr. Th.C. de Graaf en dr. C.P. Veerman. De vermelding van deze beide feiten is relevant en in hun onderlinge verband te beschouwen. De interne ervaring en de externe beschouwing stemmen overeen in de constatering dat door de hechte teamvorming een aanzienlijke mate van deskundigheid kon worden gemobiliseerd, die met veel engagement een groot aantal rapporten van gedegen kwaliteit heeft opgeleverd. Hoe bevredigend die constatering op zichzelf ook is, het stemt tot nadenken dat dit mechanisme op regeringsniveau kennelijk zo weinig was doorgedrongen dat er ietwat lichtvaar-

dig over het adviesstelsel is geoordeeld. Een deel van de capaciteit moest daarom helaas worden ingezet om de misverstanden en het tekort aan inzicht bij de minister van Binnenlandse Zaken te compenseren. Dat is geschied in nauwe samenwerking met enkele andere adviesraden. Het geeft wel reden tot voldoening dat de meeste ministers inmiddels hebben besloten de adviesstructuren niet fundamenteel te wijzigen. Gezien de aard van dit voorwoord beperk ik mij tot de kanttekening dat het een ernstige zaak is dat men klagend over de Haagse stolp waarin de landelijke politiek is opgesloten, lichtvaardig afscheid dreigde te nemen van een systeem waarbij tegen geringe kosten expertise van buitenaf in ruime mate ter beschikking kan worden gesteld. Uit het rapport van de evaluatiecommissie Van Gelder blijkt dat deze doelstelling in ruime mate wordt gerealiseerd.

Het jaar 2004 is gekenmerkt door het Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie. Onze Raad heeft zich reukenschap gegeven van de noodzaak om bij de werkzaamheden meer aandacht te geven aan Europese zaken. Dit leidde onder meer tot contacten in het kader van de EEAC, het samenwerkingsverband van Europese adviesraden. In de komende raadsperiode zal dit nog meer dan tot nu toe een plaats in het werkprogramma moeten krijgen. Het is onze Raad gebleken dat de contacten met de EEAC zeer nuttige informatie heeft gegenereerd hetgeen van groot belang is

voor de kwaliteit van ons werk. Omgekeerd heeft de Raad van haar kant gewaardeerde bijdragen geleverd aan de EEAC. De in de EEAC verworven positie zal niet verloren mogen gaan.

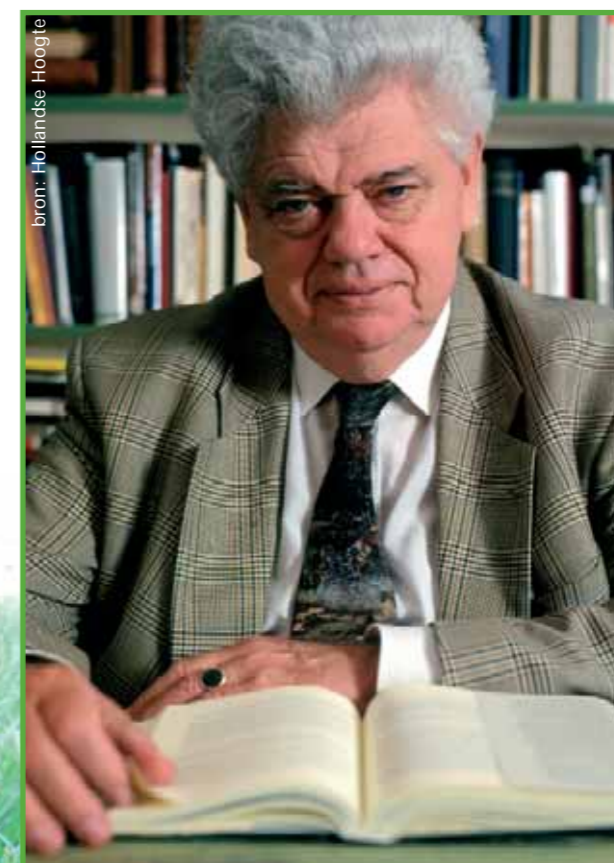
Ondanks de beslommeringen is er in stug tempo doorgewerkt aan de totstandkoming van een groot aantal rapporten. Daarnaast werden nog enkele briefadviezen geproduceerd over zaken die op korte termijn becommentariëring behoeften. Die prestatie, ik gebruik het woord doelbewust, is geleverd ondanks een lachwekkend laag budget en een uitermate kleine stafbezetting. Het is aan het vernuft van de secretaris mr. W.J. Kooy en zijn grote inzet te danken dat steeds op tijd de werkzaamheden werden voltooid. Dat hieraan door de overige stafleden voluit loyale medewerking wordt gegeven is duidelijk. Om een landbouwterm te gebruiken, dit begint bedenkelijk op roofofbouw door het departement te lijken. In de onzekere situatie die door de plannen van het kabinet is geschapen heeft de Raad dit wel gesignaleerd, maar zich vooral bezig gehouden met de grote hoeveelheid werk die moest worden verricht. Indien de Raad wordt gecontinueerd dan zal dit op een andere wijze moeten worden georganiseerd, met een geheel andere begroting en met een uitgebreide staf. Eén zaak mag echter niet veranderen. Dat is het engagement en de inzet van leden en medewerkers. Aan het einde van het verslagjaar is gebleken dat de wisseling van de wacht niet kon plaatsvinden omdat de wijze van voortgang van het adviesstel-

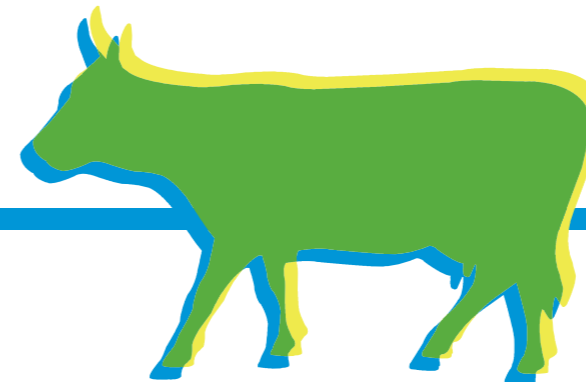
sel aan het einde van de zittingstermijn van de Raad nog niet vaststond. Op verzoek van de minister hebben de leden ingestemd met een stilzwijgende verlenging van hun zittingstermijn. Dit in de geest van wat lid prof. dr. G.J. Borger, in de hiervoor gememoreerde bundel, als laatste strofe van zijn sonnet schreef:

*Maar voordat ten laatste de grens van de veerkracht ons stuit,
verplicht ons natuur met behulp van gevoel en verstand
te midden van mensen meer ruimte te laten voor leven.*

En daar gaat het om.

Prof. H.J.L. Vonhoff,
Voorzitter

Taak

De Raad voor het Landelijk Gebied (RLG) is per 1 januari 1997 ingesteld bij wet en op 28 januari 1997 officieel geïnstalleerd door de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

De adviesopdracht van de Raad voor het Landelijk Gebied luidt als volgt:

"De regering en de beide kamers der Staten-Generaal adviseren over strategische beleidsvraagstukken ten aanzien van de functies landbouw, natuur, bos en landschap, openluchtrecreatie en visserij van het landelijk gebied, alsmede strategische vraagstukken die verband houden met dan wel van invloed zijn op die functies, al dan niet in onderlinge samenhang."

Naast het adviseren op strategische hoofdlijnen voor de lange termijn, adviseert de raad incidenteel, gevraagd en ongevraagd, over concrete actuele zaken voor de korte termijn. Jaarlijks stelt de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in samenspraak met de raad het werkprogramma vast.

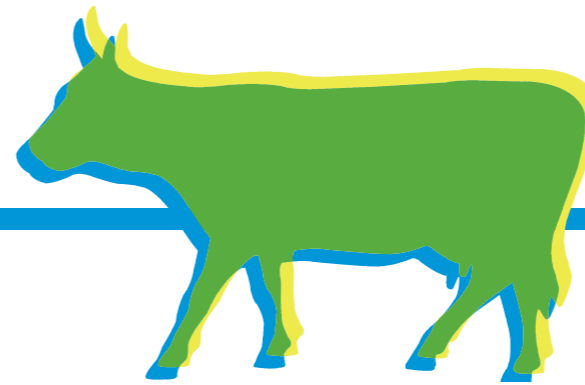
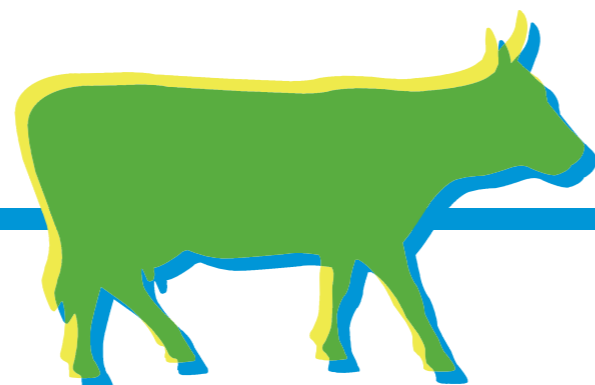
Werkwijze

De raad streeft ernaar om gedegen en compacte adviezen uit te brengen over strategische vraagstukken voor de middellange en lange termijn die aansluiten op de beleidsagenda. Onafhankelijke adviezen die beleidsmakers perspectieven bieden en impuls geven aan maatschappelijke discussies en publiek debat.

De plenaire raad en zijn maandelijkse vergaderingen vormen het hart van het raadswerk. Daarin worden de lijnen voor de te ontwikkelen adviezen uitgezet, het werkprogramma en de adviesvoorbereidingen besproken en de conceptadviezen bediscussieerd en vastgesteld. De raad kent geen vaste commissies, onderraden of dagelijks bestuur. De raad speelt zelf een centrale rol bij de adviesvoorbereiding. Voor ieder adviesonderwerp stelt de raad een werkgroep van raadsleden samen, aangevuld met externe deskundigen. Deze groep - ondersteund door één of twee medewerkers van het bureau van de raad - bereidt de totstandkoming van het advies voor. De raad past hierbij verschillende vormen van externe oriëntatie toe, afhankelijk van het adviesonderwerp. Vormen die de raad hanteert om inzichten, standpunten en informatie te vergaren zijn: interviews, werkbezoeken, workshops, discussiebijeenkomsten, expert meetings, rondetafelgesprekken, literatuurstudie, uitbesteding van onderzoek, etc. Het bureau van de raad vervult een belangrijke rol bij het organiseren en coördineren van deze activiteiten en bij het inpassen en integreren van de uitkomsten in het advies. Als de raad een advies uitbrengt, licht de raad de boodschap uit het advies toe in bijvoorbeeld symposia of bijeenkomsten van vaste Kamercommissies.

Loosdrecht, bron: Foto Natura/Wil Meinderts

Communicatie

Het jaarverslag 2004 is het vierde jaarverslag en tevens het laatste uit de tweede zittingsperiode van de Raad voor het Landelijk Gebied. De periode 2001-2004 is eind van dit verslagjaar afgesloten met een evaluatie begeleid door een externe commissie (zie pagina 11).

De adviezen van de raad hebben als doel bij te dragen aan de kwaliteit van de beleidsvorming door bestuurders en ambtelijk apparaat en een impuls te geven aan maatschappelijke discussies en publiek debat. De raad streeft daarom naar een brede doorwerking van zijn adviezen zowel binnen het ministerie van LNV, als daarbuiten en van tijd tot tijd een rechtstreekse advisering aan de Tweede Kamer. Om dit te bereiken, onderneemt de raad het volgende:

Publiciteit

Per advies stelt de raad een publiciteitsplan op waarin wordt vastgesteld op welke wijze (zowel schriftelijk als mondeling) en aan welke doelgroepen de raad het advies onder de aandacht wil brengen en welke effecten hij daarmee beoogt. Naast essays, lezingen, interviews, voordrachten en deelname aan debatten en symposia, presentatie van het advies en verzending van het advies aan betrokken relaties, zijn de media voor de raad een belangrijk middel om het advies bij de verschillende doelgroepen onder de aandacht te brengen. Ook in dit verslagjaar hebben de vakbladen, landelijke en regionale dagbla-

den en radio ruim aandacht besteed aan de adviezen.

Het adresbestand wordt voortdurend en per adviesonderwerp geactualiseerd. De adviezen worden uitgebracht in een oplage van 3.000 - 3.250 stuks en verzonden naar de voor dat advies relevante actoren. Vele organisaties verzoeken om een extra nazending. Met name provincies en gemeenten maken hier meer en meer gebruik van. Ook is er een toename van aanvragen voor presentaties en toelichtingen op adviezen.

Website

Op het moment van verschijnen worden de publicaties van de raad op de website geplaatst. De site wordt veelvuldig gebruikt door overheidsorganisaties, adviesbureaus, pers, onderwijsinstellingen, studenten en maatschappelijke organisaties. De raad geeft ook een digitale nieuwsbrief uit die abonnees attendeert op de publicatie van een advies, persbericht, lezing, etc. Deze nieuwsbrief kent een zeer groot en divers aantal abonnees. Ook het intranet van het departement van LNV brengt adviezen onder de aandacht van de medewerkers door deze te verspreiden via eigen specifieke digitale nieuwsbrieven. Een groot aantal relevante digitale vakbladen (E-zines) neemt persberichten van de RLG met links naar de adviezen integraal over, waardoor publicaties van de raad snel en gericht worden verspreid.

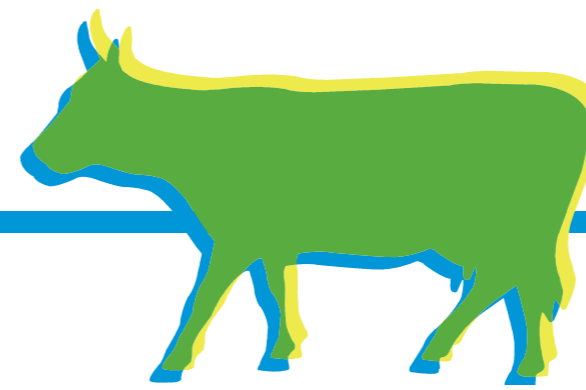
De raad is ook actief in het maatschappelijk debat. In 2004 hebben leden van de raad en de medewerkers van het bureau veelvuldig extern een rol vervuld bij symposia, rondetafelgesprekken, bijeenkomsten van deskundigen en lezingen. De raad wordt vaak gevraagd om een bijdrage te leveren aan dergelijke bijeenkomsten maar organiseert zelf ook expert meetings en symposia, bijvoorbeeld rondom de publicatie van een advies en over actuele onderwerpen die onze adviesonderwerpen raken. Hieronder volgt een kleine selectie uit de externe activiteiten van de raad.

De raad heeft zijn advies over recreatie tijdens het Recron congres in Rotterdam gepresenteerd en aangeboden aan

minister Veerman. Het advies over vernieuwende vormen van bestuur 'Platteland aan het stuur' heeft de raad toegelicht op een bijeenkomst van het Interprovinciaal Overleg (IPO). De raad was dagvoorzitter op een bijeenkomst van gemeenten, provincies, landschaporganisaties over landschapselementen. De raad nam deel aan de expert meeting over de reconstructie bij Provinciale Staten van Overijssel en aan de expert meeting bij het ministerie van Binnenlandse Zaken over fondsvorming door gezamenlijk overheden.

bron: RLG

bron: EZ foto en vorm, Erwin Zijlstra

De Kaderwet adviescolleges verplicht de Raad voor het Landelijk Gebied zijn functioneren elke vier jaar te evalueren. In 2004 heeft een onafhankelijk commissie onder leiding van drs. W.T. van Gelder, commissaris van de Koningin in de provincie Zeeland, de evaluatie van de tweede raadsperiode (2001-2004) begeleid. De resultaten van het rapport gaan in op functioneren van de raad en de afstemming met het ministerie van LNV, bruikbaarheid, kwaliteit en doorwerking van de adviezen. Omdat het functioneren van het stelsel van eenmalige en vaste adviescolleges als geheel momenteel wordt onderzocht door het ministerie van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijkrelaties (BVK) in het kader van het actieprogramma 'Andere Overheid', bevat de evaluatie tevens voorstellen aan het kabinet tot verbetering van het adviesstelsel. De raad heeft het rapport in november 2004 aan minister Veerman (LNV), het parlement en minister de Graaf (BVK) aangeboden.

Resultaten

De adviezen van de raad worden over het algemeen positief gewaardeerd. De adviezen zijn degelijk, actueel en goed leesbaar. De waardering betreft met name het strategische en onafhankelijke karakter van de adviezen, de grondige analyse en het integrale beeld van de stand van zaken op het terrein van het advies. Het integrale beeld laat verbanden zien die vernieuwende en inspirerende perspectieven bieden. De adviezen van de raad worden

gezien als een belangrijk vervoermiddel voor de doorwerking en uitvoering en beleid van het ministerie, zij leveren een wezenlijke bijdrage aan de ontwikkeling en realisatie van het overheidsbeleid in het landelijk gebied.

Daar tegenover staat de kritiek dat aanbevelingen van de adviezen in een aantal gevallen vernieuwender en prikkelender zouden kunnen zijn. Dilemma's en tegenstellingen zijn onderbelicht en verdienen meer aandacht. In verschillende gevallen wordt een synthese van de raad gemist die verder gaat dan bestaande inzichten en standpunten van betrokkenen. De commissie beveelt de raad dan ook aan om een meer gedurfde onafhankelijke synthese op te nemen die basis is voor vernieuwende en prikkelende aanbevelingen die richtinggevend zijn voor toekomstig beleid. Ook adviseert de commissie om, naast degelijke strategische lange termijn adviezen, spraakmakende en meer actuele adviezen uit te brengen met een grote nieuwswaarde.

De raad kan alleen goed functioneren als hij de juiste vragen krijgt voorgelegd. De commissie beveelt de raad aan om op dat punt samen met het ministerie van LNV intensiever in overleg te treden met de Tweede Kamer en andere stakeholders zoals provincies gemeenten, en maatschappelijke organisaties. Daarnaast geeft de commissie aan dat het ministerie van LNV de adviesvragen beter zal moeten laten aansluiten bij de politiek-bestuurlijke behoefte binnen de departementen.

De raad heeft besloten de aanbevelingen van de commissie op hoofdlijnen over te nemen.

Aanbevelingen voor het Actieprogramma Andere Overheid

Vanuit de betrokken maatschappelijk organisaties, provincies, gemeenten, het parlement en de departementen bestaat een duidelijke behoefte aan een zelfstandige adviesraad voor het landelijk gebied. Kwaliteit van de adviezen, de doorwerking hiervan en de vele veranderingen in het landelijke gebied spelen hierbij een belangrijke rol. De commissie is van mening dat het ministerie van LNV de Raad voor het Landelijk Gebied moet handhaven. Zowel de raad als het ministerie van LNV moeten openstaan voor samenwerking met andere adviesraden bij complexe en maatschappelijke vragen die raken aan werkveld en deskundigheid van andere adviesraden.

In 2004 werkte de raad samen met de Raad voor Cultuur en de VROM-raad aan een reactie op het Actieprogramma Ruimte en Cultuur en met alle adviesraden gezamenlijk aan 'Herontwerp rijksdienst'. Beide activiteiten zijn in 2005 afgerond. Samen met de andere adviesraden worden ook activiteiten ontplooid rond het Actieprogramma Andere Overheid (bijdragen aan het actiepunt 'Verbetering adviesstelsel') en rond het professionaliseren van het werk van de bureaus van de raden.

De Raad voor het Landelijk Gebied en de VROM-raad hebben de adviezen 'Meerwaarde' respectievelijk 'Meerwerk', over de toekomst van de land- en tuinbouw en het landelijk gebied vanuit een ruimtelijk en een Europees perspectief, in november 2004 tijdens een gezamenlijke presentatie aangeboden aan de ministers Dekker en Veerman. In 2005 volgt een conferentie, georganiseerd door beide raden met als doel aanbevelingen te formuleren voor de Visie Landbouw.

De Raad voor Verkeer en Waterstaat brengt in 2005 een advies uit dat een visie op de Noordzee bevat. Daarvoor zal deze raad (mede) een beroep doen op de Raad voor het Landelijk Gebied. De vraagstelling en de scope van het advies was eind 2004 nog in discussie.

Herontwerp rijksdienst

De plaatsvervangend Directeur-Generaal Programma Andere Overheid van het ministerie van BZK, heeft de Raad voor het Landelijk Gebied en andere adviesraden

gevraagd om over het thema 'herontwerp rijksoverheid' inzichten en ervaringen te delen met het Programmabureau Andere Overheid. Hij verzoekt de raad deze inzichten en ervaringen te formuleren aan de hand van de volgende vragen:

- welke structurele knelpunten signaleert u of heeft u reeds eerder gesignaleerd bij uitgebrachte adviezen in de huidige organisatie en het functioneren van de rijksoverheid;
- welke van deze knelpunten zou u centraal stellen bij het herontwerp van de rijksdienst;
- met welke dilemma's en/of paradoxen moeten wij rekening houden bij de oplossingen ervan?

De raad heeft zijn bijdrage op 11 maart 2005 aan het ministerie van BZK toegezonden.

Het resultaat van deze inventarisatie is onderwerp van discussie tijdens de expert meeting, die het Programmabureau Andere Overheid in 2005 organiseert. Het Programma Andere Overheid is een programma van het tweede kabinet Balkenende met als doel de hele overheid efficiënter en beter te laten werken.

Reactie op Actieprogramma Ruimte en Cultuur

Vanuit de ruimtelijke opgaven die het kabinet heeft geformuleerd in de Nota Ruimte worden concrete opgaven aan het Architectuur- en Belvederebeleid gesteld.

Deze opgaven leiden tot een gericht aantal acties, die het rijk zelf onderneemt en waar het andere partijen op aanspreekt. Het Actieprogramma Ruimte en Cultuur bundelt deze acties. De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft de Raad voor Cultuur gevraagd advies uit te brengen over de conceptversie van het Actieprogramma Ruimte en Cultuur en daarbij de Raad voor het Landelijk Gebied en de VROM-raad te betrekken.

In zijn bijdrage heeft de RLG gesteld dat continuering van het Architectuur- en Belvederebeleid nodig is als bijdrage aan kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied. Het geformuleerde beleid kan veel consistenter worden als duidelijk wordt aangegeven wie in voorkomende gevallen de probleemeigenaar is en welke de doelen het Rijk en de andere overheden met het geformuleerde beleid nastreven. Als aan deze voorwaarden is voldaan en een werkbare afstemming met de overige overheden kan worden bereikt, zullen de Rijksinspanningen in het kader van het architectuur- en Belvederebeleid zeker bijdragen aan het versterken van de culturele dimensie in actuele ruimtelijke vraagstukken. De raad meent dat een Actieprogramma Ruimte en Cultuur alleen een grote bijdrage kan leveren als:

- de uitwerking van ontwikkelen met kwaliteit niet, zoals nu het geval is, beperkt wordt tot het Actieprogramma;
- alle departementen en andere overheden meer en explicieter verantwoorde-

lijkheid voor kwaliteit nemen;

- de doorwerking van specifieke en sectorale projecten naar generiek en integraal beleid beter wordt georganiseerd en gegarandeerd;
- meer ingezet wordt op het onderdeel 'kennis en praktische ondersteuning';
- architectuur- en erfgoedinstellingen vraaggericht kunnen werken en het proces voor kwaliteitsbepaling geborgd wordt.

De bijdragen van de drie raden zijn op 2 maart 2005 gebundeld aangeboden aan de staatssecretaris van OCW.

Internationale afspraken en EU-regelgeving maken onlosmakelijk deel uit van onze Nederlandse beleidspraktijken. Die beleidspraktijken zijn sterk in verandering. Dat geldt zeker op het terrein van het ministerie van LNV. Om adequaat in te kunnen spelen op de veranderende internationale en Europese beleidscontext werkt de raad samen met andere adviesraden, participeert de raad in internationale netwerken en fora en ondersteunt de raad uitwisseling met deskundigen en beleidsadviseurs uit verschillende landen. De raad wordt regelmatig gevraagd om deel te nemen aan symposia en bijeenkomsten waarin de meningsvorming rond internationale afspraken en Europees beleid aan de orde komt. De raad is lid van het Europees samenwerkingsverband van de Europese omgevingsraden (EEAC). Via dit netwerk beschikt de raad over rechtstreekse relaties met verschillende EU-instellingen en organisaties op internationaal vlak.

Engelstalige publicaties

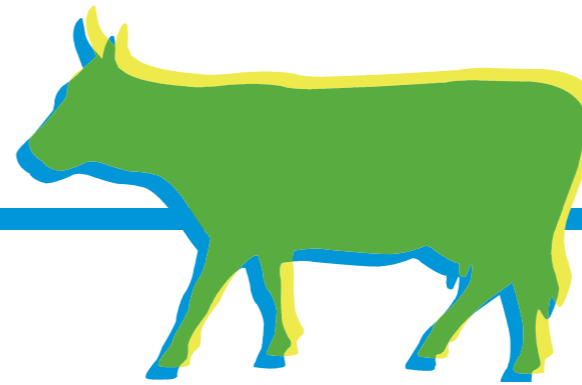
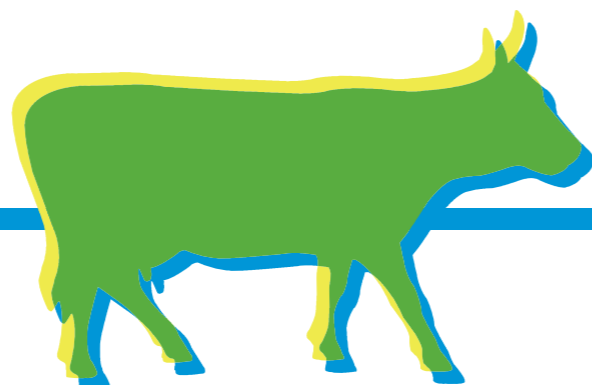
Om de bekendheid met het werk van de raad te vergroten wordt een aantal adviezen in verkorte vorm vertaald in het engels. Deze Engelstalige samenvattingen zijn beschikbaar op de website van de raad. In het afgelopen jaar heeft de raad een Engelstalig nieuwsbrief gepubliceerd. In deze nieuwsbrief zijn die thema's behandeld waarover de raad in de afgelopen jaren geadviseerd heeft. De voorzitter van de raad geeft in de inleiding aan hoe de raad tegen Europa en Europees beleid

aankijkt. Hierin stelt hij dat de Europese samenwerking baat heeft bij het koesteren van de regionale verscheidenheid en identiteit. Dat versterkt de betrokkenheid. Aanleiding voor het uitbrengen van deze nieuwsbrief was het Europees voorzitterschap van Nederland. Deze nieuwsbrief is verspreid onder de internationale relaties van de raad.

EEAC conferentie over het mariene milieu

Van 14 tot 16 oktober 2004 kwam het Europees samenwerkingsverband van adviesraden (EEAC) voor een conferentie bijeen in Berlijn. De Duitse SRU had samen met twee andere omgevingsraden RNU en WBGU deze conferentie voorbereid. Tijdens de conferentie werd de EEAC-statement 'Towards a European Marine Strategy' gepresenteerd aan een breed forum van deskundigen en vertegenwoordigers van internationale organisaties. Dit statement is verspreid en toegelicht tijdens de 'Marine Stakeholders Conference' in Rotterdam op 10-12 november 2004. In de verklaring wordt gepleit voor helderheid over het streefbeeld voor het mariene milieu. Alle mariene milieus zullen - volgens de EEAC - zodanig beheerd moeten worden dat ze ondanks milieuveranderingen functioneren op een gebalanceerde en zelfregulerende wijze en daarbij biodiversiteit en menselijke activiteiten ondersteunen. De Raad voor het Landelijk Gebied heeft dit statement samen met de Raad voor de Wadden en de Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek ondertekend.

EEAC-werkgroep biodiversiteit

De jaarlijkse conferentie van de EEAC in 2005 heeft biodiversiteit en klimaatverandering als thema. English Nature bereidt deze conferentie voor. De Raad voor het Landelijk Gebied neemt actief deel aan deze voorbereidingen. Peter Nijhoff, raadslid RLG, is gevraagd als vice-chair van de EEAC-werkgroep biodiversiteit. Deze werkgroep bereidt de conferentie inhoudelijk voor. Ten behoeve hiervan heeft de heer Nijhoff een paper opgesteld, getiteld 'Climate change and Biodiversity: challenges for European policy'.

EEAC-werkgroep landbouw

Op 24 november 2004 heeft de werkgroep landbouw van het samenwerkingsverband van Europese Adviesraden (EEAC) een welkomstbrief aan de nieuwe eurocommissaris van landbouw en plattelandsontwikkeling, mevrouw Fisher Boel,

gestuurd. In deze brief wijst professor Jan Douwe van der Ploeg, raadslid RLG en voorzitter van de EEAC werkgroep landbouw, op de noodzaak om milieuoverwegingen te integreren in het nieuwe Europees plattelandsbeleid na 2006. De EEAC-werkgroep landbouw bereidt een bijeenkomst voor in Hongarije in het najaar van 2005, over de nieuwe Europese en nationale strategieën. De EEAC-werkgroep landbouw hoopt in zijn brief op een continuering van de vruchtbare werrelatie die reeds met haar voorganger eurocommissaris Fischler was opgebouwd. Ten behoeve van de voorbereiding van de bijeenkomst in Hongarije is de werkgroep landbouw gedurende 2004 een aantal keren bijeen gekomen. De laatste bijeenkomst werd op 3 en 4 januari 2005 in Lissabon gehouden. Tijdens deze bijeenkomst werd met name de situatie in de Zuid-Europese landen besproken.

bron: Jos Bode

In 2004 stonden de volgende adviezen op het werkprogramma:

1. Meerwaarde, advies over de landbouw en het landelijk gebied in Europees perspectief
2. Een marktgerichte benadering voor het groene onderwijs, advies over de voorwaarden voor verdere ontwikkeling van het groene onderwijs
3. Nationale landschappen: vaste koers en lange adem, advies over de instrumentatie van Nationale landschappen
4. Plankgas voor glas? advies over duurzame ontwikkeling van de glastuinbouw in Nederland
5. Recht op groen, advies over de groene kwaliteit van de openbare ruimte
6. Tijd voor kwaliteit, advies over het ontwikkelen van kwaliteit op het platteland.

1. Meerwaarde

advies over de landbouw en het landelijk gebied in Europees perspectief

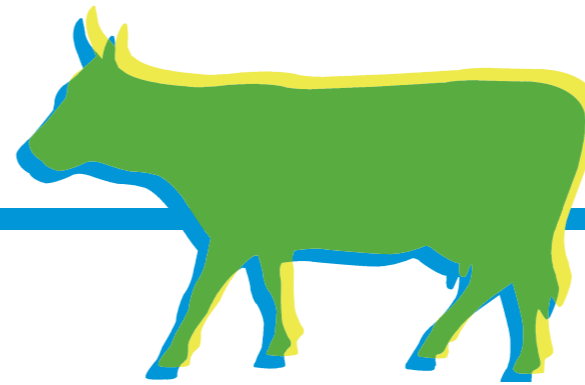
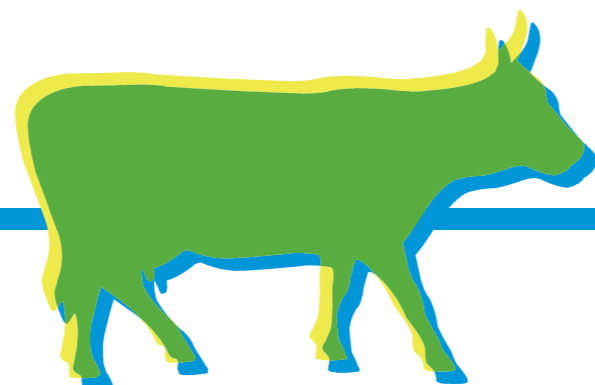
Op 19 november 2004 heeft de Raad voor het Landelijk Gebied het advies 'Meerwaarde, advies over de landbouw en het landelijk gebied in Europees perspectief' aangeboden aan de bewindslieden van de ministeries van LNV en VROM. Dit vond plaats in een bijeenkomst samen met de VROM-raad, die zijn advies 'Meerwerk, advies over de landbouw en het landelijk gebied in ruimtelijk perspectief' aan de beide bewindslieden aanbod.

In het advies 'Meerwaarde' wordt het Rijk geadviseerd om hernieuwde aandacht te

geven aan de relatie tussen landbouw en landelijk gebied. Landbouw zal zo goed mogelijk op de omgeving moeten worden geënt. Dat betekent zorg voor natuurlijke hulpbronnen, oog voor het cultureel erfgoed, voortbouwen op sociale verbanden en economische potenties benutten. Zo worden waarden gekoesterd in plaats van geëxploiteerd. Door deze waarden van het landelijk gebied als uitgangspunt te hanteren voor plattelandsontwikkeling krijgt deze ontwikkeling meerwaarde. Die meerwaarde vormt het kapitaal dat wij doorgeven aan komende generaties en waarmee Nederland zich Europees en internationaal gezien kan profileren; ook economisch gezien.

Plattelandsontwikkeling is een proces dat plaatsvindt van onderop. Het is niet nodig om dat in Den Haag te bedenken. Het is echter wél nodig om daar ruimte voor en richting aan te geven. In Europa is dat al langer onderkend. Nu zal Den Haag dat ook moeten onderkennen en daar heldere en duidelijke kaders voor moeten creëren. Kaders die ruimte bieden aan wat er al vanuit de praktijk aan positieve ontwikkelingen gaande is.

De raad schetst in het advies tien bewegingen vanuit de praktijk die geënt zijn op een zorgvuldig omgaan met het veelzijdige ecologisch, sociaal, economisch en cultureel kapitaal. Deze positieve ontwikkelingen geven afzonderlijk maar vooral ook tezamen aan dat het benutten en verder ontwikkelen van dit veelzijdig kapitaal geworteld is in maatschappelijke

bron: EZ foto en vorm, Erwin Zijlstra

bewegingen en wordt gereflecteerd in breed gedeelde waarden en zorgen. De in het advies geschetste positieve ontwikkelingen stuiten echter op belemmeringen door het beleid van de overheid. De raad vindt dat er meer ruimte moet komen voor de positieve ontwikkelingen vanuit de regio en voor het individuele ondernemerschap. Dat vraagt een betere aansturing vanuit de Europese Unie en het Rijk en een betere afstemming tussen beide beleidsniveaus.

De raad adviseert het Rijk om kaders aan te geven én experimenteeruimte te bieden voor verbrede landbouw, met name in gebieden waar doorgaande schaalvergroting minder voor de hand ligt en om ruimte voor ondernemerschap en differentiatie in bedrijfsstijlen te bieden. De landbouwsector zelf zal zich moeten oriënteren op de nieuwe omstandigheden

en zijn plaats in de keten, de regio en de samenleving zoeken. Het inkomen in de landbouw zal vanwege afnemende overheids subsidies steeds meer uit de markt, en ook steeds meer uit het leveren van producten en maatschappelijke diensten aan de regionale markt moeten komen.

Beleidsreactie en doorwerking

Op 27 januari 2005 heeft de minister officieel gereageerd op het advies. De minister heeft het voornemen om het advies te betrekken bij de voorbereiding van een langetermijnvisie over de landbouw die op 4 oktober 2004 aan de Kamer is beloofd, tijdens de bespreking in de Tweede Kamer van Agenda Vitaal Platteland. Er komt daarom geen aparte reactie op het advies aan het parlement. Samen met de VROM-raad houdt de raad op 7 april 2005 een conferentie ten behoeve van de voorbereiding van de landbouwvisie. De beide adviezen 'Meerwaarde' en 'Meerwerk' zullen hierbij worden geëvalueerd op bruikbaarheid voor de landbouwvisie. Naast raadsleden van de beide raden zijn deskundigen uitgenodigd, ondernemers én leden van het LNV-projectteam dat de landbouwvisie voorbereidt.

2. Een marktgerichte benadering voor het groene onderwijs

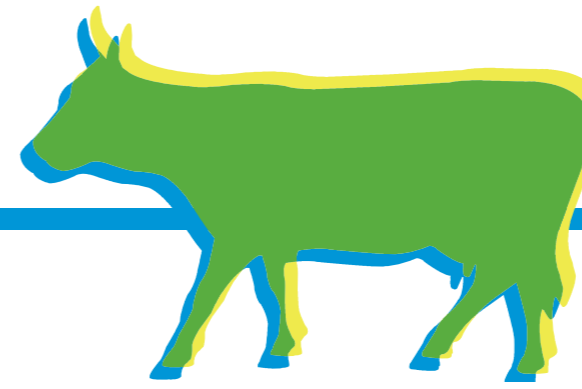
advies over de voorwaarden voor verdere ontwikkeling van het groene onderwijs

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft de Raad voor het Landelijk Gebied advies gevraagd over het groene onderwijs, met name over de aansluiting bij de arbeidsmarkt vraag en over de wenselijke opstelling ten aanzien van samenwerking binnen het eigen domein dan wel verbreding buiten het eigen domein.

Het groene onderwijs heeft volgens de raad meer ruimte nodig om aan de vraag naar beroepskrachten voor het landelijk gebied te kunnen voldoen. Nieuwe opleidingen zijn nodig omdat het werk binnen agro-industrie, landbouw en natuur steeds complexer wordt. Ook ontstaan in de groene sector steeds meer andere vormen van werkgelegenheid zoals logistiek, ketenbeheer en zorg. Het groene onderwijs loopt bij het ontwikkelen van nieuwe opleidingen aan tegen een verouderde rolverdeling tussen de groene onderwijsinstellingen en de overige onderwijsinstellingen. Groene onderwijsinstellingen mogen op grond van de huidige Wet Educatie en Beroepsonderwijs alleen opleidingen verzorgen voor het domein 'landbouw en natuurlijke omgeving'. De raad adviseert de ministers van LNV en OCW de groene onderwijsinstellingen in staat te stellen alle benodigde soorten opleidingen

te geven. Door het wettelijk en financieel onderscheid tussen groene en andere onderwijsinstellingen ten aanzien van de rolverdeling te laten vervallen, kunnen de instellingen zich voluit ontplooiën en ontstaan vrije concurrentieverhoudingen tussen beide typen instellingen. Daarbij is een keuze voor het aangaan van samenwerkingsverbanden binnen dan wel buiten het domein, aan de instellingen zelf. Versterking van de binding tussen onderwijs en bedrijfsleven is nodig, onder meer door de praktijkleerbedrijven verder te professionaliseren. De aansluiting tussen vmbo, mbo, hbo dient verder ontwikkeld te worden. De inzet van persoonsgebonden budgetten (verbonden aan leerlingen en studenten) kan de onderwijsvraag sturend maken voor het aanbod aan opleidingen. Voor het groene mbo zijn lectoren én een adequate lerarenopleiding nodig. Initiatieven binnen groene onderwijsinstellingen zoals de 'kenniscoöperatie' dienen ook ten goede te komen aan groene opleidingen binnen andere onderwijsinstellingen. Door innovaties op bovengenoemde terreinen actief te stimuleren stelt het ministerie van LNV het groene onderwijs in staat zijn belangrijke rol te vervullen. Daarmee kan LNV invulling geven aan de beoogde beleidsverschuiving van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'.

Het advies is de minister in december 2004 toegezonden, een formele reactie wordt begin 2005 verwacht.

3. Nationale landschappen: vaste koers en lange adem

advies over de instrumentatie van Nationale landschappen

In 2004 is het advies over Nationale landschappen voorbereid en vastgesteld door de raad. Het is op 23 februari 2005 gepresenteerd in de startconferentie over Nationale landschappen. Ten behoeve van de behandeling door de Tweede Kamer van de Agenda Vitaal Platteland (oktober 2004) en van de Nota Ruimte (januari-februari 2005) zijn de hoofdpunten vooruitlopend op de publicatie van het advies per brief ter kennis gebracht van de Kamer en de betrokken bewindslieden. De adviesvraag luidt: Op welke wijze en met welke instrumenten kunnen de beleidsdoelen voor de Nationale landschappen het meest effectief en efficiënt gerealiseerd worden? Specifieke vragen betreffen de financiering, de wijze waarop draagvlak kan worden verkregen, de rol van de provincies en het beleidskader in de Nota Ruimte.

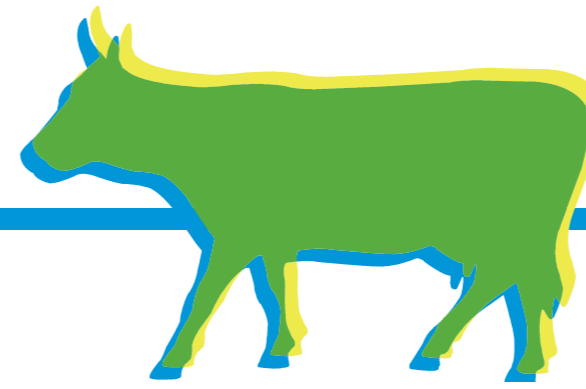
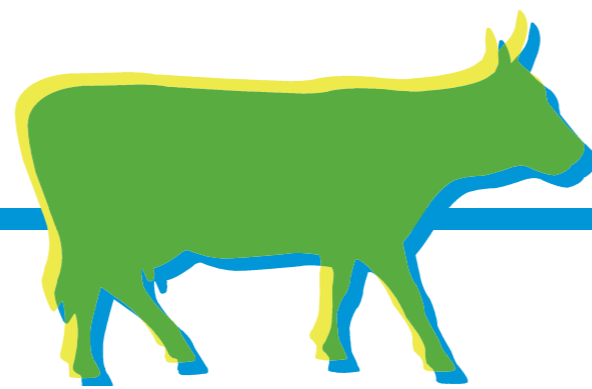
Het advies met als titel 'Nationale landschappen: vaste koers en lange adem' geeft aan dat het kabinet 500.000 ha Nederlands cultuurlandschap de status van 'Nationaal landschap' toekent. De raad juicht deze hoge ambitie toe. Er wordt al decennia gepraat over het behoud van ons cultuurlandschap, maar het kreeg beleidsmatig nooit handen en voeten. En dat is jammer, want ons cultuurlandschap is een essentieel onderdeel van ons cultureel erfgoed, mooi om in te wonen en van groot belang voor toerisme, recreatie en als vestigingsplaatsfactor voor bedrijven. Maar met de uitwerking van het beleid voor Nationale landschappen in de Nota Ruimte en de Agenda Vitaal Platteland zetten minister Veerman en minister Dekker het landschapsbeleid nu eindelijk stevig op de kaart.

Voor het realiseren van deze ambitie is veel geld nodig, gemiddeld 225 miljoen euro per jaar voor investeringen en beheer. Dat geld is nog maar gedeeltelijk beschikbaar, maar de raad is er van overtuigd dat het Rijk, met medefinanciering van de EU, en provincies, gemeenten, maatschappelijke

Heuvelland, bron: Provincie Limburg

bron: Beeldarchief AOC-onderwijs

organisaties en de private sector dat geld bijeen kunnen brengen. Het is nu vooral zaak zo snel mogelijk met de uitvoering te beginnen, en dat dan ook vol te houden. Landschapsbeleid is een zaak van doorlopende aandacht en langdurig beschikbare instrumenten. Daarom heeft de raad zijn advies de titel: 'Vaste koers en lange adem' meegegeven.

De raad adviseert om binnen twee jaar voor alle twintig Nationale landschappen de uitvoeringsplannen gereed te maken en ze binnen vijf jaar ook allemaal officieel in te stellen. De raad vindt het belangrijk dat de Nationale landschappen een internationaal herkenbare en duurzame status krijgen. De provincie is bij uitstek de bestuurslaag die voor de uitwerking en de uitvoering van dit beleid kan zorgen. Er moet een nationaal netwerk van Nationale landschappen komen en voor ieder landschap een uitvoeringsorganisatie. De overheden moeten zorgen voor een goed pakket maatregelen, waarvoor de raad voorstellen doet, onder andere op financieel en fiscaal gebied. Uitgangspunt daarbij moet zijn: niet het accent op beperkingen en verboden, maar op draagvlak, stimuleren, en op behoud in ontwikkeling. Het pakket maatregelen en het unieke karakter van de gebieden moeten per saldo een situatie opleveren waardoor bewoners én ondernemers liever in, dan buiten een Nationaal landschap willen wonen en werken.

Secretaris-generaal Kalden van LNV die minister Veerman verving bij het in ontvangst nemen van het advies benadrukte het belang van draagvlak: *"want zonder draagvlak onder de bevolking is het concept van Nationale landschappen ten dode opgeschreven"*. Hij gaf verder aan het advies te zien als vertrekpunt voor de implementatie van het beleid.

Bij het afsluiten van de tekst van dit jaarverslag was nog geen officiële reactie op het advies beschikbaar.

4. Plankgas voor glas?

advies over duurzame ontwikkeling van de glastuinbouw in Nederland

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft de Raad voor het Landelijk Gebied gevraagd advies uit te brengen over de ruimtelijke ontwikkeling van de glastuinbouw. De raad heeft het advies op 8 april 2005 aan Minister Veerman aangeboden en toegelicht.

De raad constateert in zijn advies, dat de glastuinbouwsector zich in de loop van de tijd krachtig heeft ontwikkeld tot een economisch cluster van wereldbetekenis. De raad acht het gewenst, dat de overheid dit glastuinbouwcomplex de ruimte geeft zich duurzaam verder te ontwikkelen. Uitgaande van een areaal van ruim 10.500 ha in 2003 zal voor een duurzame ontwikkeling van de glastuinbouw in 2020 een areaal benodigd zijn dat ligt tussen de 12.500 en 14.000 ha.

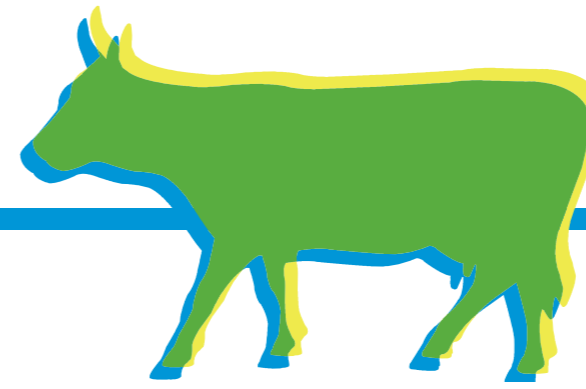
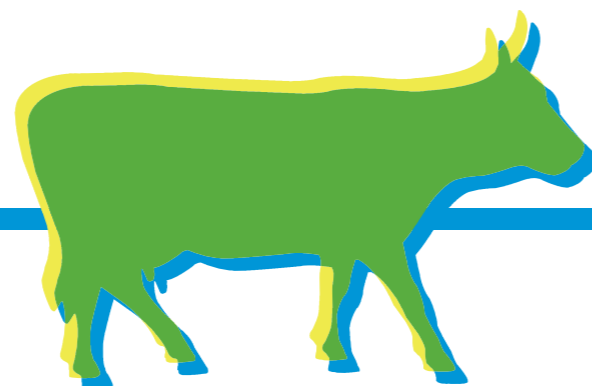
Het rijksbeleid is er nu op gericht de functie van de Greenports Westland, Oostland, Aalsmeer en omstreken en Venlo op de lange termijn te behouden en te versterken. Voor de korte en middellange termijn sluit het Rijk hiermee aan op de daadwerkelijke ontwikkelingen in de glastuinbouwsector en komt tegelijkertijd tegemoet aan de eisen van een duurzame ontwikkeling van een vitaal glastuinbouwcomplex. Voor de lange termijn acht de raad het echter gewenst om behalve in bovengenoemde Greenports ook op duurzame wijze ruimte te bieden in de zuidwest-as. Daarbij is de Hoeksche Waard als zoeklocatie aan de orde indien besloten wordt in de noordrand over te gaan tot de daadwerkelijke aanleg van een bedrijventerrein van 300 ha ten behoeve van de Rotterdamse haven. De zoeklocatie kan hierop aansluiten. Ook vraagt de raad bijzondere aandacht voor ontwikkelingskansen rond Schiphol en in Zuidelijk Flevoland.

Bij het bieden van ruimte aan het glastuinbouwcomplex is het de taak van provincies en gemeenten om behoud van de ruimtelijke, landschappelijke en omgevingskwaliteit van het landelijk gebied te garanderen door concentratie van glastuinbouwvestigingen, het tegengaan van verspreiding en versnippering elders en een goede inpassing en vormgeving van dit nieuwe 'kassenlandschap'. De raad vindt het onvermijdelijk om ten behoeve van een duurzame ontwikkeling van de glastuinbouw op de ene plaats landschapskwaliteit op te offeren om daarmee op de andere plaats landschappen van glastuinbouw te vrijwaren.

De glastuinbouwsector behoeft geen extra financiële steun van de rijksoverheid. De bestaande budgetten zijn voldoende maar moeten worden gecontinueerd en ingezet ter ondersteuning van de sterke kanten van het Nederlands glastuinbouw-

bron: Rik Olde Loohuis, Alterra

complex. De raad adviseert de minister van LNV als coördinerend minister voor het landelijk gebied de bestaande budgetten te continueren en geconcentreerd in te zetten op de Greenports Westland, Oostland, Aalsmeer en omstreken en Venlo. Voor de langere termijn adviseert de raad de minister in overleg met de provincies een verkenning uit te voeren naar een optie waarbij naast de geconcentreerde inzet van budgetten op de Greenports ook sprake is van inzet voor ontwikkelingsmogelijkheden in de zuidwest as, rond Schiphol en in Zuidelijk Flevoland.

De rijksinspanningen voor de projectvestigingslocaties buiten deze gebieden dienen op bestuurlijk zorgvuldige wijze te worden beëindigd. Het betreft Grootslag, Bergerden, Luttelgeest, Berlikum, Emmen, IJsselmuiden.

De raad heeft op 8 april 2005 dit advies aangeboden aan minister Veerman van LNV. Een reactie op dit advies wordt verwacht in samenhang met de door de minister van LNV voorgenomen evaluatie van het huidige glastuinbouwbeleid.

5. Recht op groen advies over de groene kwaliteit van de openbare ruimte

Uit bezorgdheid om de groene kwaliteit van de openbare ruimte in en om de stad heeft de raad op eigen initiatief het adviesonderwerp 'groen en rood in balans' in het werkprogramma opgenomen.

Er is een ongelijke verdeling van groene kwaliteit tussen en binnen verstedelijkte gebieden, resulterend in gebieden en wijken met groentekorten. In de verstedelijkte omgeving groeit de bebouwing sneller dan het groen. Het beleid in de Nota Ruimte zal deze scheefgroei verder versterken door de komende grote bouwopgaven en de terugtrekkende beweging van de rijksoverheid voor het onderdeel groen, tenzij afwegingen anders, namelijk veel bewuster en transparanter worden georganiseerd.

Groene kwaliteit heeft een groot maatschappelijk rendement op het gebied van leefbaarheid, gezondheid, economie en biodiversiteit en dit rechtvaardigt een 'recht op groen' voor iedere burger. Stakeholders onderkennen dit maatschappelijk rendement te weinig en staan elk voor zich voor dilemma's waardoor zij, als het erop aankomt, voor andere belangen kiezen. De instrumenten om groene kwaliteit te realiseren zijn (of komen) er wel maar blijkbaar ontbreekt het besef om de instrumenten intensief in te zetten.

bron: Fotobureau Mieke van Engelen

De raad heeft niet voor alle problemen een oplossing, wel een oplossingsrichting:

- het besef van het maatschappelijk rendement van groene kwaliteit moet vergroot worden;
- de gemeenten moeten bewuster en transparanter omgaan met de afweging tussen groen en rood;
- provincies leggen door een stimulerende en actieve opstelling in de richting van gemeenten, en met name de grote steden, het verband tussen landelijk gebied en stad;
- de rijksoverheid dient gemeenten te stimuleren en ondersteunen en dient zijn aansturing van gemeenten zodanig te coördineren dat de gemeenten ruimte krijgen om voor groen te kunnen kiezen.

Het advies wordt in het voorjaar van 2005 afgerond.

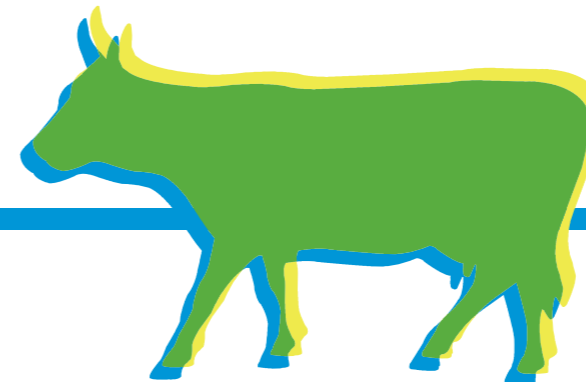
6. Tijd voor kwaliteit advies over het ontwikkelen van kwaliteit op het platteland

In het werkprogramma voor 2004 heeft de minister van LNV advies gevraagd over de inzet van de strategie 'ontwikkelen met kwaliteit' zoals vastgelegd in de Nota Ruimte en de Agenda Vitaal Platteland. Aanleiding voor dit advies is het geconstateerde verlies aan landschapsschoon, biodiversiteit, sociale cohesie, veiligheid, rust, stilte, duisternis, schoon water, culturele identiteit, etc. en het uitblijven

van succes van maatregelen die zijn genomen om het tij te keren.

De raad concludeert dat kwaliteit een lastig begrip is en kwaliteit van het landelijk gebied niet eenduidig valt te definiëren, omdat het door een veelheid aan indicatoren wordt bepaald. De kwaliteit komt per gebied in een steeds wisselend samenspel van een aantal elementen tot stand en kan derhalve alleen per gebied beschreven worden. Kwaliteit kan naar de mening van de raad alleen nieuw gemaakt worden in een proces waarin betrokkenen samenwerken om met inbreng van allen tot een integraal resultaat te komen. Het is daarbij nadrukkelijk de bedoeling dat gemeenten en provincies de leiding nemen om ervoor zorg te dragen dat processen goed verlopen waarbij deskundigen en ontwerpers samenwerken. Burgers, maatschappelijke organisaties en ondernemers moeten de gelegenheid hebben om hun wensen in te brengen zonder dat dit overigens mag leiden tot vervlakking of nivellering. Het is daarom belangrijk dat de betrokken overheid duidelijke doelen stelt en een leidende rol speelt. De overheid blijft verantwoordelijk voor het eindresultaat.

De raad verwacht het advies in de eerste helft van 2005 uit te brengen.

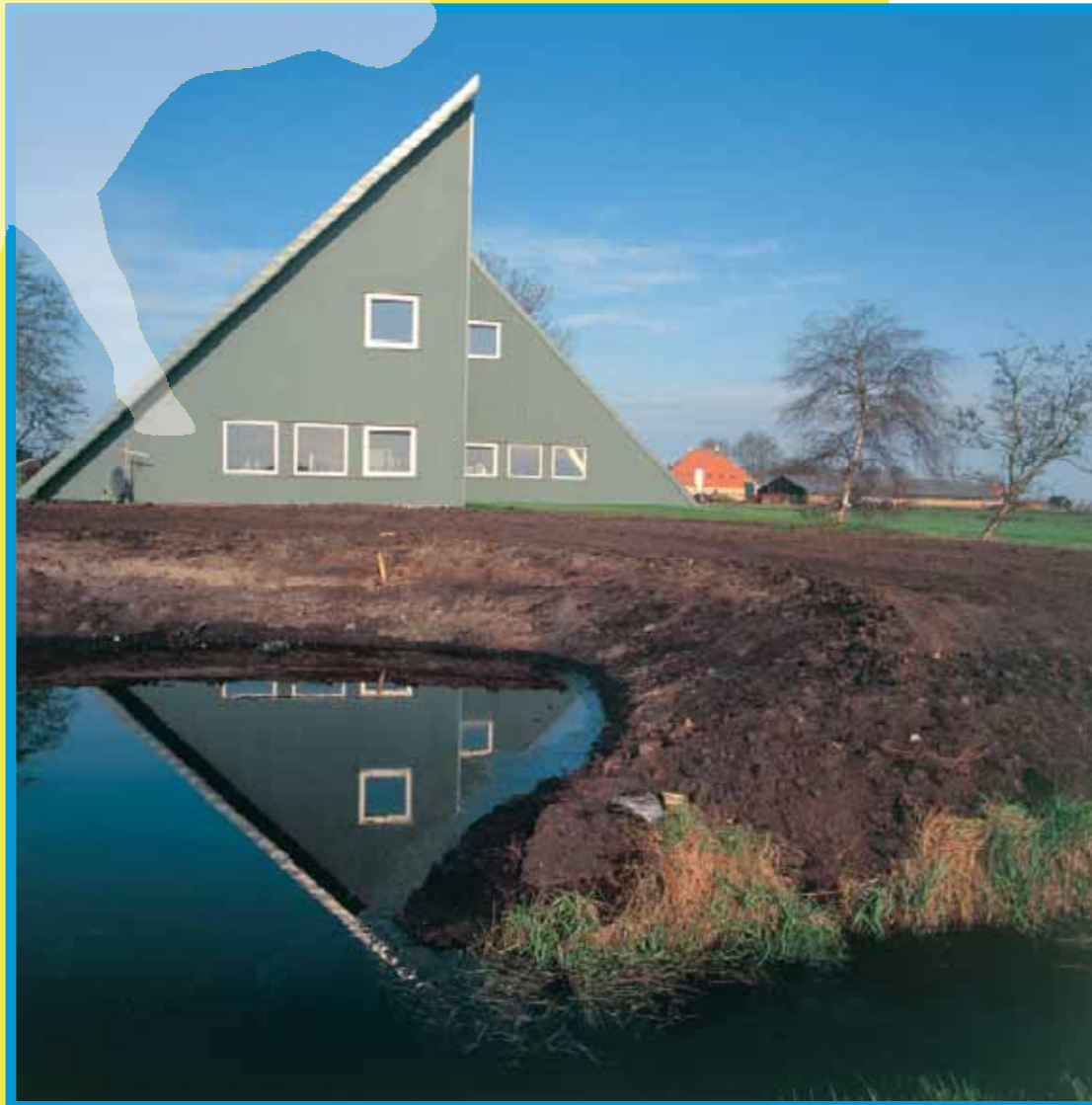

Briefadvies en rondetafelgesprek Agenda Vitaal Platteland

Op 29 september 2004 organiseerde de Tweede Kamer een rondetafelgesprek over de Agenda Vitaal Platteland (AVP). Daarvoor werd onder andere de raad uitgenodigd, die werd vertegenwoordigd door de plaatsvervangend voorzitter, mevrouw van Diepen-Oost. Ter voorbereiding op het gesprek werd door de raad een gespreksnotitie toegezonden, die daarmee in feite het karakter van een briefadvies kreeg. Daarin concludeerde de raad dat de hoofdlijnen van de AVP goed zijn, maar dat de uitvoering beter op de rails moet worden gezet. De raad constateerde een groot gat tussen ambities en uitvoering. De ambities zijn haalbaar, mits alles in het werk wordt gesteld om tot uitvoering te komen. De ambities zijn volgens de raad overigens zeker niet te hoog. Ten aanzien van een onderwerp als groen bij de stad zouden ze eigenlijk veel hoger moeten zijn/zelfs hoger gesteld kunnen worden.

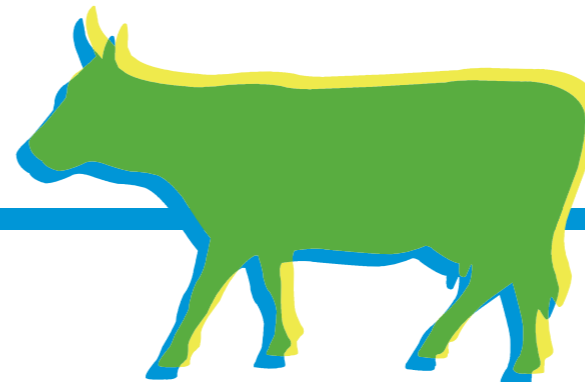
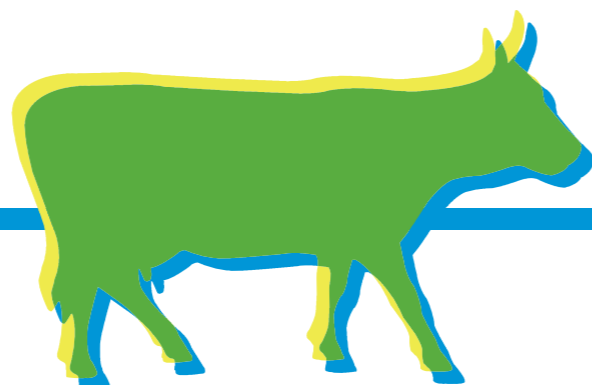
Vijf boodschappen voor de Nota Ruimte

Eind 2004 stond de behandeling van de Nota Ruimte in de Tweede Kamer gepland. Veel recente en nog in voorbereiding zijnde adviezen van de raad waren relevant voor deze kamerbehandeling. Omdat kon worden verwacht dat de kamerleden erg veel informatie over de Nota Ruimte zouden moeten verwerken, besloot de raad een selectie te maken uit de adviezen en die te vatten in vijf korte boodschappen. Op die manier ontstond het briefadvies 'Vijf boodschappen voor de Nota Ruimte' dat in november 2004 aan de Kamer werd toegezonden. De boodschappen hadden betrekking op respectievelijk de glastuinbouw, het kwaliteitsbeleid voor het platteland, de balans tussen rood en groen, duurzame landbouw en de nationale landschappen. Uit de kamerbehandeling bleek dat deze vorm van gerichte advisering zeer effectief is.

bron: Bert Nienhuis

In 2004 ontving de raad nog twee reacties van de minister van LNV op adviezen uit werkprogramma 2003. Het betreft de adviezen over recreatie en over dierziekte.

Ontspannen in het groen **advies over de wijze waarop overheid bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties kunnen zorgen voor recreatie in de toekomst**

De minister van LNV heeft op 26 november 2004 mede namens de ministers van VROM, V&W en EZ gereageerd op het advies over recreatie: 'Ontspannen in het groen'. In zijn reactie onderschrijft de minister de maatschappelijke betekenis van de recreatie zoals die door de raad is aangeduid. De minister is het echter niet eens met de raad waar deze van mening is dat het rijksrecreatiebeleid het laatste decennium is verwaarloosd. Daarbij wijst de minister onder meer op de verande-

rende rol van het Rijk die zich toespitst op het formuleren van nationale doelen en het sturen op hoofdlijnen en het faciliteren van anderen via het aanbieden van kennis en instrumenten. Vervolgens wordt in de reactie in meer detail ingegaan op de onderwerpen uit het RLG-advies: recreatie in en om de stad, recreatieve toegankelijkheid van natuurgebieden en agrarische gronden, plattelandsontwikkeling, verblijfsrecreatie, waterrecreatie en de verantwoordelijkheden van LNV en EZ op het gebied van recreatie en toerisme. Het voorstel van de raad om de beleidsvelden recreatie en toerisme samen te voegen en onder te brengen bij LNV, acht de minister geen verstandige optie vanwege onder meer de complementariteit van beide beleidsvelden. Wel beschouwen de minister van LNV en de staatssecretaris van EZ het signaal van de raad over de

relatie tussen beide beleidsterreinen als een prikkel om de gezamenlijke coördinatie- en interventietaak in de richting van andere partijen verder te versterken. Bovendien zal er jaarlijks een gezamenlijk bestuurlijk overleg komen met de belangrijkste maatschappelijke en ondernemersorganisaties op het gebied van recreatie en toerisme.

Dierziektebeleid met draagvlak **advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten**

Op 6 februari 2004 is het advies over de maatschappelijke acceptatie van de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten aangeboden aan minister Veerman. Het advies is een gezamenlijk advies van de raad en de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA), het overlegplatform over gezondheid en welzijn van gehouden dieren krachtens de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Het advies is het antwoord op de vraag van de minister hoe het beleid meer rekening kan houden met maatschappelijke waarden en belangen. De uitbraken van zeer besmettelijke dierziekten zoals vogelpest, mond- en klauwzeer en varkenspest hebben één ding duidelijk gemaakt: er is geen maatschappelijk draagvlak voor de wijze waarop deze uitbraken werden bestreden.

Het (preventief) ruimen van alle dieren in een gebied rond een besmet bedrijf heeft ingrijpende gevolgen, zowel sociale, psychische als economische. Uit representatief onderzoek onder de Nederlandse

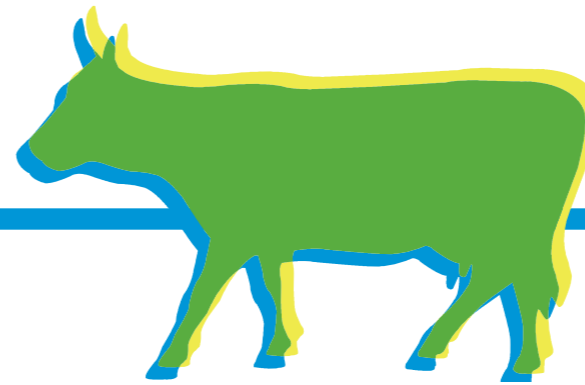
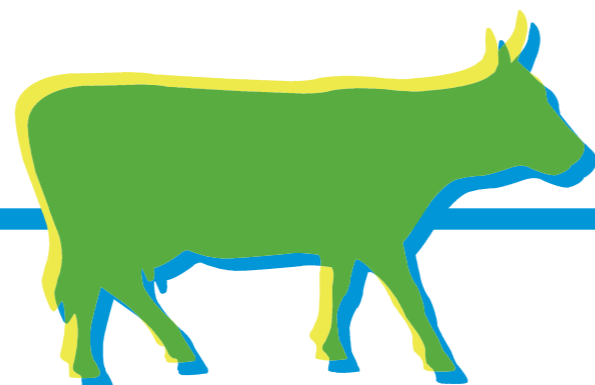
bevolking komt naar voren dat zij het doden van gezonde dieren in grote meerderheid afwijst op grond van het respect voor de natuurlijke levensloop van dieren. Maar door het beleid van de Europese Unie en het exportbelang kan de Nederlandse overheid zich echter moeilijk bevrijden uit de klem tussen het tot dusverre gevoerde beleid en dat wat de samenleving wenst. Een uitweg uit dit dilemma is mogelijk door aanpassingen in het beleid, die alleen mogelijk zijn met inspanningen van alle betrokken groepen uit de gehele samenleving.

Aanbevelingen aan de overheid

De overheid kan het grootschalig ruimen sterk terugbrengen door bij een uitbraak dieren te vaccineren. Door te enten met *marker vaccins* is het mogelijk onderscheid te maken tussen gevaccineerde en besmette dieren waardoor het bezwaar dat dieren en producten na vaccinatie niet meer verhandelbaar zijn, wordt weggenomen of in ieder geval sterk verminderd. De raden onderschrijven de inzet van het kabinet om het non-vaccinatiebeleid van de EU aan te passen. Daarnaast zijn verbeteringen in de communicatie over het beleid nodig: (continu) uitleggen waarom maatregelen nodig zijn, luisteren naar suggesties en zo mogelijk er ook iets mee doen. De overheid dient de centrale regie en eindverantwoordelijkheid voor de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten te houden en zal uit concurrentieoverwegingen ook blijvend een deel van de

bron: Fotobureau Mieke van Engelen

kosten moeten dragen. Daarnaast dienen de andere partijen meer verantwoordelijkheid te dragen dan nu het geval is.

Aanbevelingen aan andere partijen

De partijen in de voedselketen zelf, veehouders, slachterijen, de zuivelindustrie, de supermarkten en de consument kunnen veel doen om het risico van een uitbraak en de gevolgen daarvan te beperken. Dat begint met een systeem waarin de dieren worden gehouden met meer buffercapaciteit in de stallen, betere hygiëne en bewuster omgaan met de contacten tussen groepen dieren en tussen mensen en dieren. Omdat diertransporten risico's opleveren moeten deze sterk worden teruggebracht. Op den duur is verdere regionalisering van de productieketen als geheel onvermijdelijk. Producten van gevaccineerde dieren kunnen zonder enig risico worden geconsumeerd. Supermarkten, zuivelindustrie en slachterijen moeten dan ook samen de afzet van producten van gevaccineerde dieren verzekeren.

Reactie van het kabinet

In zijn brief van 25 juni 2004 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal geeft de minister een uitvoerige reactie op het advies. Hij onderschrijft vrijwel alle aanbevelingen van het advies: die betreffende preventie, het beter op de verschillende groepen van dierhouders afstemmen van de bestrijding en de communicatie daarover, verruimen van de inzet van vaccinatie en van de mogelijkheid van afzet

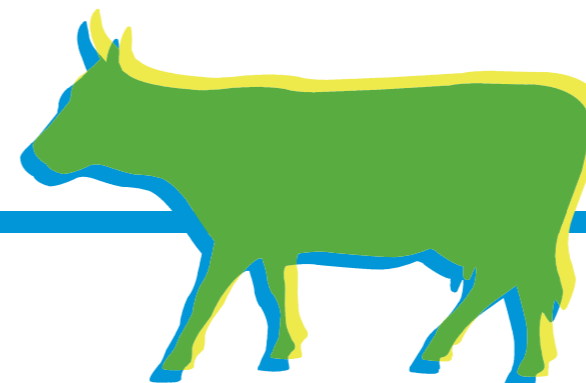
van producten van gevaccineerde dieren via de normale kanalen, snellere detectie van uitbraken, de ontwikkeling van *marker vaccins*, de conclusies over de verdeling van de kosten van uitbraken, het met nog meer zorg begeleiden van de psychosociale gevolgen en het beter afstemmen van de crisisorganisaties van LNV en van de gemeenten op elkaar. De reactie van de minister op de conclusies en aanbevelingen aangaande een betere voorbereiding van de crisisorganisatie en betere communicatie tijdens een crisis is meer terughoudend en meer genuanceerd. Over de beantwoording van de specifieke adviesvragen gaf de minister aan het advies te waarderen voor het in beeld brengen van de normatief-ethische aspecten en maatschappelijke gevoelens rondom de uitbraken en de wijze van bestrijding, maar teleurgesteld te zijn waar het de beantwoording van zijn tweede adviesvraag betreft, de vraag om ondersteuning bij de afweging van de verschillende aspecten. De raad heeft hierover in het advies aangegeven dat dit een politiek-maatschappelijke afweging is tussen regering en parlement waarvoor de verantwoordelijkheid niet bij anderen kan worden gelegd en dat in de voorhanden afwegingsmodellen de maatschappelijke aspecten onvoldoende worden meegenomen.

Doorwerking van het advies

Een aantal conclusies en aanbevelingen van het advies zijn overgenomen in de externe evaluatie van de aanpak van de

Vogelpestcrisis die door het bureau Berenschot is uitgevoerd en in april 2004 naar de Tweede Kamer is gestuurd. Ook bevestigde de externe evaluatie de bevindingen in het advies van de raad en de RDA ten aanzien van de noodzaak om de voorbereiding op uitbraken te verbeteren, meer maatwerk te bieden aan hobbydierhouders en een aantal verbeteringen in de communicatie door te voeren. Ten aanzien van de aanpassing van het Europese beleid heeft de minister het Nederlandse voorzitterschap in de tweede helft van 2004 benut door een conferentie over de materiële en immateriële kosten van de dierziektebestrijding in EU-kader te houden. Het ligt in de bedoeling dat het Britse voorzitterschap in de tweede helft van 2005 dit thema opnieuw oppakt met als doel verdere verruiming van de toepassing van vaccinatie bij uitbraken en de aanpassing van de regels ten aanzien van de afzet van producten van gevaccineerde dieren en de financiering van het beleid. Nationaal is een nieuw draaiboek opgesteld voor uitbraken van mond- en klauwzeer en hierover heeft een brede consultatie van bedrijfsleven, deskundigen en maatschappelijke organisaties plaatsgevonden. Daarin zijn specifieke aanpakken van de bestrijding van een uitbraak beschreven voor verschillende doelgroepen; naast productiedieren ook voor wild en dieren in natuurterreinen, dierentuinen, kinderboerderijen en hobbydieren. Voor deze laatste categorie echter bleek het volgens het draaiboek niet mogelijk - mede door

de diversiteit binnen deze groep - om een specifiek beleid uit te werken. Tenslotte heeft de RDA in 2004 nader geadviseerd over een efficiëntere opsporing en over de rol van wild bij de insleep van dierziekten.

bovenste foto, bron: Annelies Wind,
onderste foto, bron: H.P. Jukkema

Inleiding

Het werkprogramma voor 2005 bevat momenteel zes adviesonderwerpen. Vier daarvan zijn gevraagd door de minister van LNV. De thema's van deze vier adviezen zijn: Gezinsbedrijf versus megabedrijf; Van 'Zorgen voor' naar 'Zorgen dat'; Platteland en veiligheid; Stedeling en platteland.

Op eigen initiatief werkt de raad aan bouwstenen voor de visie van het ministerie van LNV op de toekomst van de landbouw. De Tweede Kamer heeft in maart 2005 advies gevraagd over mogelijke financieringsmodellen voor de transitie van het landelijk gebied. Deze zes onderwerpen staan hieronder beschreven.

In 2005 vragen ook andere zaken de aandacht. De adviestrajecten worden gestart ten tijde van de afronding van de adviezen uit het werkprogramma 2004. In de eerste maanden van 2005 worden de nog vier adviezen uitgebracht uit het vorige werkprogramma. Dit zijn de adviezen over glastuinbouw, nationale landschappen, kwaliteitsbeleid voor het landelijk gebied en de balans tussen groen en rood. De structurele samenwerking met andere Europese adviesraden wordt voortgezet, evenals adviesgebonden samenwerking met andere Nederlandse adviesraden. Met alle adviesraden wordt gewerkt aan verbetering van het adviesstelsel en 'Herontwerp Rijksdienst'. Met de Raad voor Cultuur en de VROM-raad wordt geadviseerd over het Actieprogramma Ruimte en

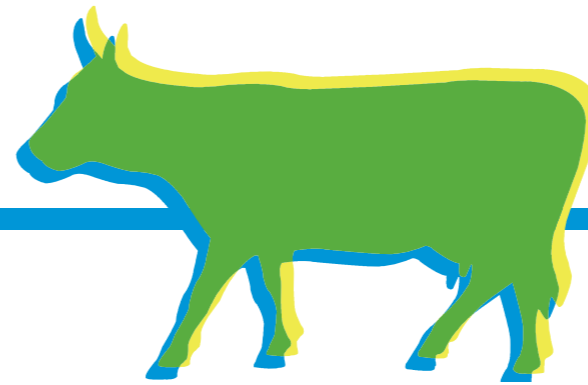
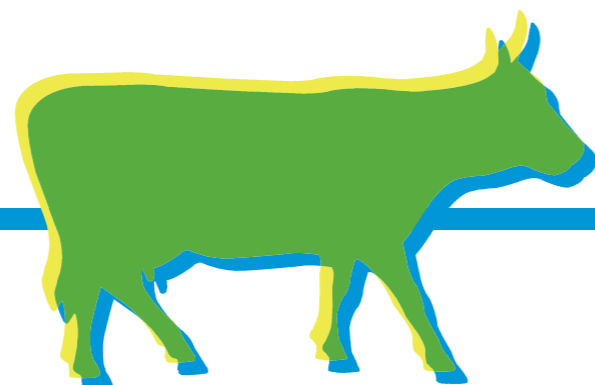
Cultuur en met de Raad voor Verkeer en Waterstaat over de Noordzee. Nazorg van uitgebrachte adviezen zal meer aandacht vragen in 2005, evenals de doorwerking van de evaluatie.

1. Gezinsbedrijf versus megabedrijf

Minister Veerman van LNV constateert in zijn adviesaanvraag, dat in de landbouw al vele tientallen jaren sprake is van een sterke tendens in de richting van schaalvergroting. De laatste jaren heeft de afname van het aantal bedrijven zich versneld en dit leidt bij velen tot zorg of we wel landbouw in Nederland houden. Aan het proces dat het groter worden van bedrijven tot gevolg heeft, liggen sterke economische krachten ten grondslag: de schaalvoordelen van bedrijfsvergroting zijn aanmerkelijk en op veel markten wordt geconcentreerd op kostprijs, ook als het gaat om nichemarkten. De leef- en werkomstandigheden op grotere bedrijven zijn ook beter in die zin dat de boer niet zeven dagen per week hoeft te werken. Voor jongeren kan dit een stimulans zijn om een toekomst in de agrarische sector te ambiëren.

De minister stelt de volgende vragen aan de orde:

- Welke structuur van agrarische bedrijven is uit economisch oogpunt op de langere termijn te verwachten in de grondgebonden sectoren in de Nederlandse landbouw: Moeten we denken aan een structuur van gezinsbedrijven of aan een

structuur van megabedrijven? Geldt dit voor heel Nederland of zijn er regionale verschillen aan te geven?

- Welke voor- en nadelen zijn er uit het oogpunt van landschap verbonden aan een structuur van landbouwbedrijven van gezinsbedrijven in vergelijking met een structuur van megabedrijven?
- Welke waarden leven er bij de bevolking: hoe waardeert de bevolking het landschap en in hoeverre gaat hier een sturende werking van uit?
- Is er ook voldoende kwaliteit van landschap te realiseren met een structuur van megabedrijven. En als het huidige landschap verkozen wordt boven een grootschaliger structuur is er dan ook voldoende draagvlak onder de bevolking om het behoud van het kleinschaliger landschap op de lange termijn te financieren?
- Welke invloed hebben juridische, fiscale, financiële en sociaal-psychologische aspecten in dit complexe keuzetraject.
- In hoeverre spelen bovenstaande problemen ook in de niet grondgebonden landbouw?

De raad verwacht in juni 2005 hierover advies uit te brengen.

2. Van 'Zorgen voor' naar 'Zorgen dat'

De overheid heeft met een aantal ontwikkelingen te maken die het besturen moeilijk maken, zoals de steeds complexere maatschappelijke problemen en de heersende hooggespannen verwachtingen dat de overheid die problemen wel kan oplossen. Daarbij is de basis van de nationale wetgeving, zorgen voor welzijn van de mensen, deels verdwenen en is het onduidelijk geworden wie de normen en waarden bepaalt. Andere factoren die vragen om een ander soort overheidsbeleid zijn onder andere de mondialisering en uitholling van de staatssoevereiniteit en de verschuiving van de macht naar Europa en naar de multinationals.

Enerzijds is er sprake van een blijvende vraag naar regels en overheidsbemoeienis om onzekerheid de baas te worden. Anderzijds heeft de overheid steeds minder macht en houden mensen zich steeds minder aan de regels. Dit betekent dat er een zoektocht gaande is welke richtingen we uit moeten en op welke wijze we het sociale contract opnieuw vorm kunnen geven. Vragen die dan leven zijn o.a.: hoe ziet 'zorgen dat' er in het Natuurbeleid uit en wat zijn de consequenties? Hoe organiseren we dat? Hoe zien de financieringsarrangementen er uit? De raad zal zich hierbij ook oriënteren op voorbeelden uit het buitenland. Naast het Natuurbeleid zal de raad aandacht geven aan andere beleidsonderwerpen.

'Van zorgen voor naar zorgen dat' is in het LNV-beleidsprogramma 'Vitaal en samen' omschreven als het streven naar een overheid "die het mogelijk maakt dat maatschappelijke partijen zelf de verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de inrichting van hun leven en leefomgeving". Bij de voorbereiding zal de raad vooral kijken naar de wensen en mogelijkheden van maatschappelijke organisaties om op andere wijze dan nu verantwoordelijkheid te dragen. Lopende activiteiten over dit thema binnen de overheid en bij andere adviesraden worden bij de adviesvoorbereiding benut.

De raad verwacht dit gevraagde advies eind 2005 te kunnen uitbrengen.

3. Platteland en veiligheid

Het visiedeel van de Agenda Vitaal Platteland vermeldt dat het zaak is om de ontwikkelingen met betrekking tot de veiligheid op het platteland in de gaten te houden. Hoewel de problematiek van onveiligheid nog steeds minder urgent is dan in de steden, lijkt zich een verschuiving af te tekenen van criminaliteit richting minder verstedelijkte gebieden en het platteland.

Vragen die aan de orde komen zijn:

- hoe kan het Rijk het best de vinger aan de pols houden waar het gaat om de onveiligheid in brede zin op het platteland en wat moet er daartoe veranderen aan de informatie voorziening;

- doen zich op het platteland specifieke veiligheidsproblemen voor en vragen die om specifieke maatregelen?

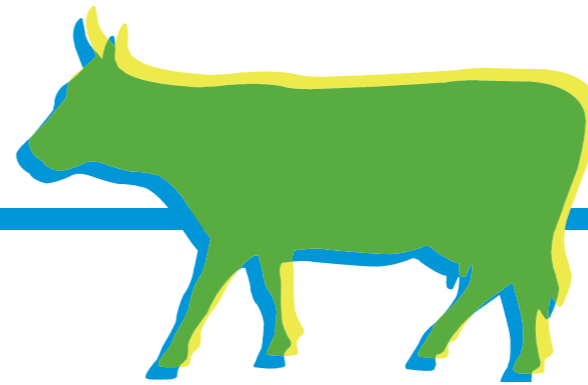
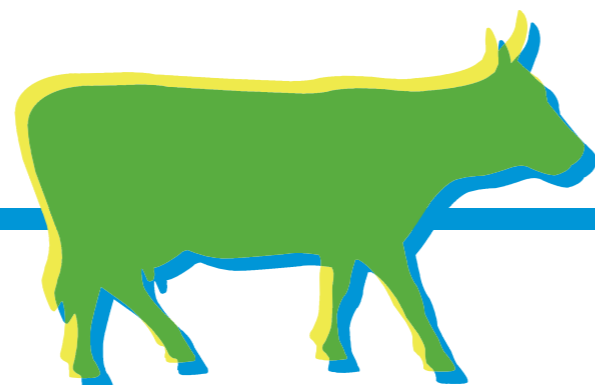
Bij het opstellen van het advies werkt de raad samen met andere adviesraden die op dit terrein werkzaam zijn. De raad verwacht dit advies in het voorjaar van 2006 uit te brengen.

4. Stedeling en platteland

De bevolkingssamenstelling en de leefstijl van de stad en van het platteland lopen steeds meer uiteen. Daarmee dreigen twee gescheiden werelden te ontstaan. "De betrokkenheid van de moderne en toekomstige stedeling met het platteland en daarmee de interesse van de (jonge) stedeling voor het platteland is niet vanzelfsprekend of zelfs tanende", aldus het Meerjarenprogramma dat behoort bij de Agenda Vitaal Platteland. De stad lijkt voor de stedelingen meer te bieden te hebben dan het platteland. Of is het plat-

boerengolf bron: ANP

teland voor stedelingen minder gastvrij? Het begrip 'platteland' zal hierbij in brede zin worden opgevat, dat wil zeggen dat daarbij ook aan groen, natuur en landschap wordt gedacht.

Vragen die gesteld zouden kunnen worden zijn:

- Wat heeft de demografische ontwikkeling als hiervoor geschetst voor gevolgen voor de betrokkenheid van de stedeling met het platteland en van de plattelander/boer met de stad?
- Heeft dit ook gevolgen voor de institutionele arrangementen rond het platteland en de natuur?
- Hoe kan de betrokkenheid van stedelingen bij het platteland worden vergroot?

Op dit moment werkt de raad de probleemstelling uit tot één of meer adviesvragen. Afgestemd zal worden met onder

andere het Sociaal Cultureel Planbureau en de Vereniging van kleine kernen en de provinciale steunorganisaties zullen worden geconsulteerd. De publicatie van het advies staat gepland voor de tweede helft van 2005.

5. Bouwstenen voor de visie op de toekomst van de landbouw

Bij de behandeling van de beleidsnota Agenda Vitaal Platteland heeft de Tweede Kamer de minister van LNV om een visie op de toekomst van de landbouw in Nederland gevraagd. De aanleiding daarvoor was de zorg van de Kamer over de toekomst van de landbouw. De inkomens staan in bijna alle sectoren van de landbouw onder druk en het aantal landbouwbedrijven is de afgelopen jaren zeer snel teruggelopen. Overigens lijken de jongste cijfers aan te geven dat het tempo van

deze daling weer enigszins afvlakt. Tegelijkertijd kent de Agenda Vitaal Platteland de landbouw, in het bijzonder de grondgebonden landbouw, een belangrijke rol toe in het behoud en het beheer van een aantal voor de samenleving belangrijke kwaliteiten en functies van het landelijk gebied.

De minister wil dat het een nota wordt die een eerlijk perspectief schetst voor ondernemers. De focus ligt sterk op de primaire sector, maar zal zich ook moeten uitstrekken tot de keten. Behoud van de verwerkende industrie is immers een voorwaarde voor het voortbestaan van primaire landbouw. De minister wil met het stuk commitment uitspreken aan de sector. Wel zal het ondernemerschap centraal komen te staan; zo blijkt er een enorme spreiding te zijn in de bedrijfsresultaten. Ondernemers verschillen kennelijk heel sterk in het omgaan met en benutten van de veranderende omstandigheden. Een belangrijke vraag daarbij is de rol van kennis, de kritische massa van kennis voor innovatie, hoe kennis wordt overgedragen en toegepast. Ook doet de vraag zich voor of er nog voldoende jonge enthousiaste mensen (zullen) zijn die er voor kiezen om ondernemer te worden in de landbouw. Er ligt ook een relatie met de groeibrief die de minister eind 2004 heeft uitgebracht en de Lissabon strategie.

De raad heeft besloten een rol te willen spelen door bouwstenen toe te leveren op basis van reeds uitgebrachte adviezen

en adviezen die in voorbereiding zijn en verband houden met het onderwerp van de landbouwvisie. Daarnaast kunnen aanvullende bouwstenen worden gemaakt. Bijdragen van de raad die zijn voorzien:

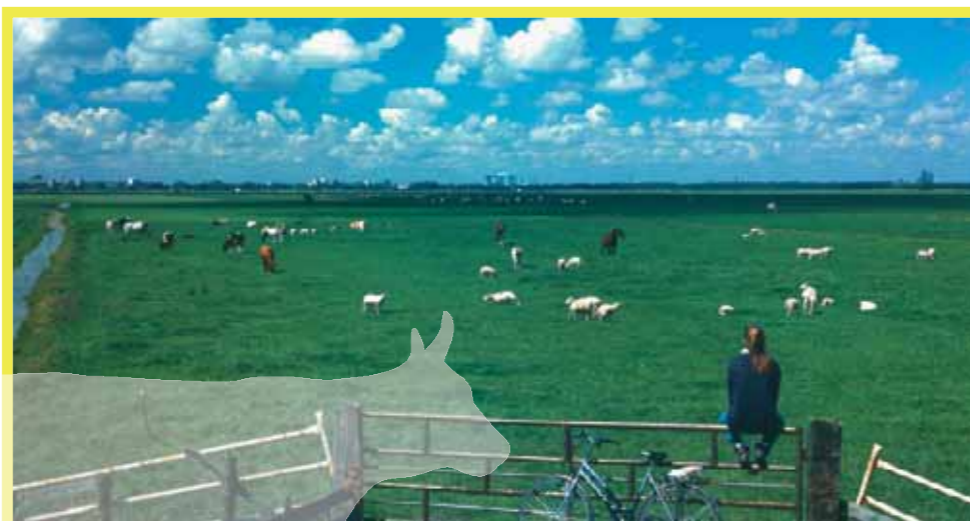
- conferentie over de adviezen 'Meerwaarde' (RLG) en 'Meerwerk' (VROM-raad);
- bouwsteen over de rol van kennis voor de ondersteuning van ondernemerschap en innovaties in de vorm van een werkconferentie;
- bouwsteen over de effectieve vraag naar groene diensten;
- startfase en de oriënteringsfase van de nieuwe adviezen 'Gezinsbedrijf versus megabedrijf' en 'Van zorgen voor naar zorgen dat' worden zo ingericht dat kan worden afgetapt ten behoeve van de visie op de toekomst van de landbouw.

Dit advies wordt in de eerste helft van 2005 uitgebracht in verband met de planning van de LNV-visie.

6. Adviesaanvraag Tweede Kamer

De Tweede Kamer heeft in maart 2005 besloten de Raad voor het Landelijk Gebied advies te vragen over mogelijke financieringsmodellen voor de transitie van het landelijk gebied.

Het landelijk gebied is in transitie. Ontwikkelingen als de herziening van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) dwingen tot het maken van keuzes over bijvoorbeeld intensivering van de landbouw, over dierenwelzijn en verande-

bron: Paul Paris Les Images

ring van het landschap. Bij het maken van keuzes is transparantie over financiering gewenst. De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wil meer inzicht krijgen in de financiering (publiek en privaat) van de mogelijke veranderingen van het landelijk gebied. De volgende adviesvragen zijn gesteld:

- Welke mogelijkheden zijn er voor de transitie van het landelijk gebied?
- Waar liggen belemmeringen in deze transitie van het landelijk gebied?
- Welke middelen zijn beschikbaar voor de financiering van de transitie van het landelijk gebied?
- Welke financieringsmodellen zijn er al, zowel in Nederland als in andere landen? Welke zijn effectief in het realiseren van de transitie? Wat zijn bijvoorbeeld de mogelijkheden voor een consistente verduurzaming van groene en blauwe diensten?
- Welke nieuwe financieringsmodellen kunnen worden ontwikkeld om een bijdrage te leveren aan een duurzame (in brede zin: ecologisch, economisch en sociaal- cultureel) transitie van het landelijk gebied?

De raad biedt het advies medio september 2005 aan de Tweede Kamer aan zodat het in het najaar betrokken kan worden bij de behandeling van de begroting 2006 van het ministerie van LNV.

Samenstelling raad

De Raad voor het Landelijk Gebied bestaat uit 14 leden en een voorzitter. Zij zijn - conform de richtlijnen van de wet - onafhankelijk en benoemd op basis van hun deskundigheid op het werkterrein waarvoor de raad is ingesteld, alsmede hun maatschappelijke kennis en ervaring. De samenstelling van de raad was in 2004 en begin 2005 als volgt:

prof. H.J.L. (Henk) Vonhoff, voorzitter, voorheen Commissaris der Koningin en thans onder meer voorzitter van de Raad van Toezicht van het Nationaal Park 'De Hoge Veluwe' en voorzitter Stichtingsbestuur Instituut Unesco IHE te Delft.

prof. dr. Th.A.M. (Theo) Beckers, hoogleraar Duurzame Plattelandsontwikkeling Universiteit van Tilburg, tot juli 2004 directeur Telos, Brabants Centrum voor Duurzaamheidvraagstukken.

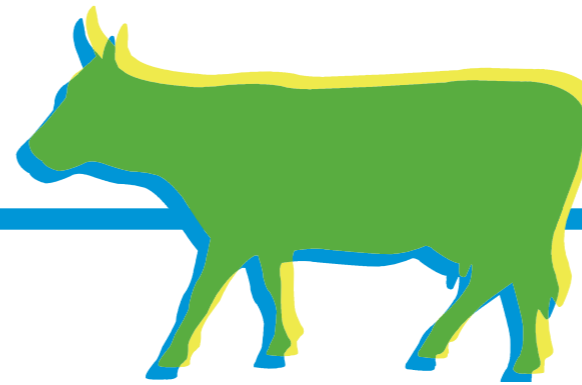
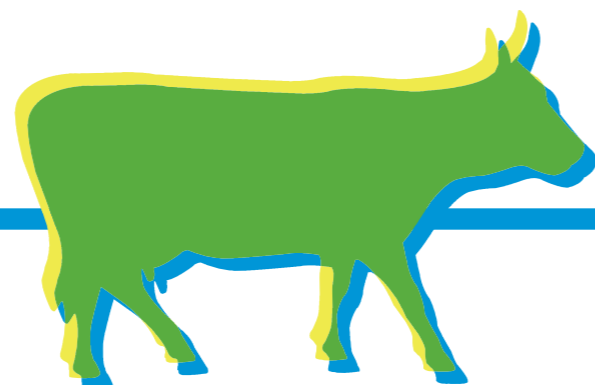
drs. H.L. (Lynde) Blok, oud-gedeputeerde in Zuid-Holland en oud-burgemeester van Brummen.

dr. H.M. (Rie) de Boois, oud-lid Tweede Kamer en oud-voorzitter Zuiveringsschap Amstel en Gooiland, voorzitter van Commissie Natuurbehoud van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

prof. dr. G.J. (Guus) Borger, hoogleraar historische geografie aan de Universiteit van Amsterdam.

mr. F.G. (Frieda) van Diepen-Oost, oud-gedeputeerde in Noord-Holland en thans onder meer voorzitter Overlegorgaan Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

ir. J.T.G.M. (Koos) Koolen, oud-voorzitter Limburgse Land- en Tuinbouw Bond, o.a. voorzitter gebiedscommissies reconstructie, lid gemengde commissie administratieve lastenverlichting van het ministerie van LNV, lid Dagelijks Bestuur Waterschap Peel en Maas en zelfstandig ondernemer.

B.J. (Bart Jan) Krouwel, bankier, directeur Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen Rabobank Nederland. Nevenfuncties zijn o.a: lid RMNO (Raad Ruimtelijk Milieu- en Natuuronderzoek); Board Member ECNC (European Centre for Nature Conservation); lid Stuurgroep Marktontwikkeling Biologische Landbouw (Ministerie LNV); Penningmeester Stichting Groeneveld, voor het instandhouden van het nationaal centrum voor bos, natuur en landschap; Secretaris Stichting Duurteelt; Vice President European Task Force on Banking, Business and Biodiversity (London).

M.D.A.M. (Monique) van der Laan-Veraart, agrariër, oud-voorzitter Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt, thans o.m. bestuurslid van Stichting CLM (Centrum Landbouw en Milieu) en vereniging KNHM (Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij).

G.W. (Willemien) van Montfrans-Hartman, oud-burgemeester, organisatieadviseur en onder meer lid bestuur InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster.

P. (Peter) Nijhoff, oud-directeur van de Stichting Natuur en Milieu en thans onder meer voorzitter van de Raad van Advies Kenniseenheid Groene Ruimte Wageningen UR.

prof. dr. ir. J.D. (Jan Douwe) van der Ploeg, hoogleraar transitiestudies, Wageningen UR.

ir. F.C. (Frits) Prillewitz, voormalig PV FAO te Rome en oud-directeur Staatsbosbeheer en thans onder meer voorzitter van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming 's-Gravenhage en omstreken.

dr. ir. H.J. (Huib) Silvis, hoofd van de afdeling Maatschappijvraagstukken, LEI, Wageningen UR.

A. (Albertine) van Vliet-Kuiper, burgemeester van Amersfoort, nevenfuncties zijn o.a.; lid Raad voor Verkeer en Waterstaat; voorzitter Nationaal Jeugdfonds Jantje Beton; voorzitter Cultuurfonds van het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten bestuurslid IPP (Instituut voor Publiek en Politiek).

Samenstelling bureau van de raad

De raad wordt in zijn werk ondersteund door het bureau van de raad.

In 2004 heeft de raad drie projectleiders op tijdelijke basis aangesteld: C.J.M. (Kees) van Berkel, L. (Leny) Bregman (parttime) en P.M. (Peter) Schildwacht. In 2004 is J.I. (Jeannette) Selekty tijdelijk aangesteld als management assistente.

In 2005 heeft algemeen secretaris mr. W.J.(Walter) Kooy afscheid genomen van de raad. Zijn functie is overgenomen door ir. H. (Herma) de Wilde. Zij was hiervoor werkzaam als waarnemend directeur Expertise Centrum LNV. In 2004 hebben drs. W.H. Brandenburg, projectleider, en M. van Rhenen-Winkel, administratie, afscheid genomen van het bureau van de raad. De samenstelling van het bureau was in 2004 en begin 2005 als volgt:

Algemeen secretaris en hoofd van het bureau

Mr. W.J. (Walter) Kooy, tot 1 april 2005

Per 1 april ir. H. (Herma) de Wilde, 2005

Projectleiders

Drs. E.A. (Agneta) Andersson

Ir C.J.M. (Kees) van Berkel

Ing. H. (Leny) Bregman

Ir. J.A. (Jaap) van Driel

Dr. B.H. (Bas) van Leeuwen

Drs. P. (Paul) Levelink

Drs. P.M. (Peter) Schildwacht

Communicatie

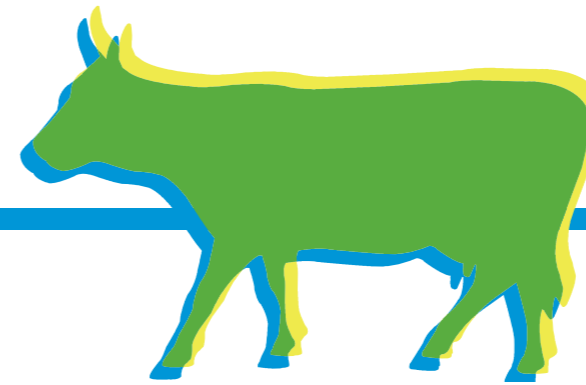
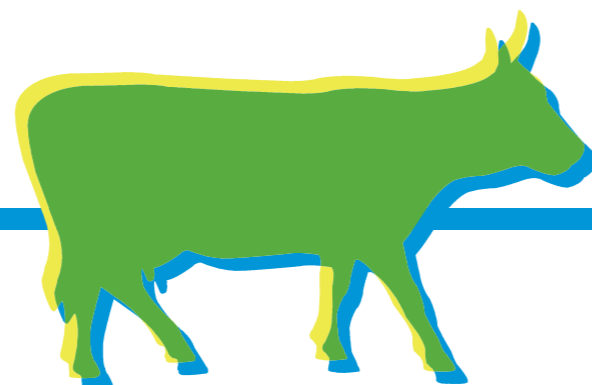
M. (Miep) Eisner

Bedrijfsvoering

J.N. (Jenny) Dam

J.P. (Judith) de Jesus

J.I. (Jeannette) Selekty

Stagiairs

2004

- A.P. (Alex) Dol, Ruimtelijke Regie, Universiteit van Amsterdam
Ing. B. (Bram) ter Keurs, Milieumaatschappijwetenschappen, Universiteit Utrecht
S. (Suzanne) van Kleef, Bestuurskunde, KU Nijmegen
R. (Robert) Koopman, Internationale Economie & Economische Geografie, Universiteit Utrecht
K. (Koen) Steffanie, Milieukunde, KU Nijmegen

2005

- I. (Ilona) Lanjouw, Bedrijfs- & Consumentenwetenschappen, specialisatie economie, milieu & beleid, Wageningen UR
P. (Peter) Veldhorst, Bos- en Natuurbeheer, Hogeschool Larenstein
A.J. (Auke) Vogelzang, Bos- en Natuurbeheer, Hogeschool Larenstein
A.M.E. (Annelies) Wind, Bos- en Natuurbeheer, Hogeschool Larenstein

2005

- RLG 05/5 Jaarverslag 2004 en werkprogramma 2005
RLG 05/4 Herontwerp rijksdienst, inzichten en ervaringen RLG (maart 2005)
RLG 05/3 Reactie op Actieprogramma Ruimte en Cultuur (maart 2005)
RLG 05/2 Plankgas voor glas?
Advies over duurzame ontwikkeling van de glastuinbouw in Nederland (maart 2005)
RLG 05/1 Nationale landschappen: vaste koers en lange adem
Advies over de instrumentatie van Nationale landschappen (februari 2005)

2004

- RLG 04/8 Brief aan de vaste Commissies voor LNV, VROM, EZ en VenW betreffende de kamerbehandeling Agenda Vitaal Platteland (september 2004)
RLG 04/7 Brief aan de vaste Commissie voor VROM met vijf boodschappen voor de kamerbehandeling Nota Ruimte (november 2004)
RLG 04/6 Briefadvies over marktgerichte benadering voor het groene onderwijs (december 2004)
RLG 04/5 Evaluatie tweede raadsperiode 2001-2004
Rapport van de externe begeleidingscommissie o.l.v. drs. W.T. van Gelder (november 2004)
RLG 04/4 Meerwaarde
Advies over de landbouw en het landelijke gebied in Europees perspectief (oktober 2004)
RLG xxx News 2004-2005 (July 2004)
RLG 04/3 Jaarverslag 2003 en werkprogramma 2004
RLG 04/2 Platteland aan het stuur
Advies over vernieuwende vormen van bestuur voor het landelijk gebied (maart 2004)
RLG 04/1 Ontspannen in het groen
Advies over de wijze waarop overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties zorgen voor recreatie in de toekomst (januari 2004).

Alle publicaties staan op de website van de Raad voor het Landelijk Gebied (www.rlg.nl) en zijn desgewenst te downloaden. De publicaties zijn kosteloos via het bureau van de raad te bestellen.

